Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 62 (20.030) • 1988 йил 16 март, чоршанба • Баҳоси 3 тийин.

БУЮК ПОЧИН АНЪАНАЛАРИГА САДОҚАТ

14 март куни Москва шаҳридаги меҳнат коллективларида кўп кишилик митинглар бўлиб ўтди. Митинг қатнашчилари В. И. Ленин туғилган куннинг 118 йиллигига бағишлаб коммунистик шанбалик ўтказишни таклиф этдилар. Меҳнаткашлар шу куни янада юксак унум билан, асосан тежаб қолинган материаллар ҳамда энергетика ресурслари ҳисобига ишлашга даъват этдилар.

Москва — Сортировочная депоси. Бу ерда Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси шарафига бошланган мусобақа тобора авж олмоқда. 16 апрель куни ўтказиладиган шанбалик коммунистик эътиқоднинг, фидокорона меҳнат намунасининг ёрқин намойишига айланади.

Шанбалик шарафига Москва темирйўлчилари 180 та юк ва 97 та пассажир поездини манзилга етказиш, қўшимча равишда 11 та локомотив ва темир йўл кранини ремонт қилиш мажбуриятини олдилар.

«Станкоагрегат» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси. Меҳнат коллективи йиғилишида сўзга чиққан лаборатория бошлиғи С. Риженков, группа раҳбари А. Кошечкина завод ходимларини Ленин туғилган кунни зарбдор меҳнат билан кутиб олишга ва қайта қуриш ишига, мамлакатни социал-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштиришга конкрет ҳисса қўшишга даъват этдилар.

Бирлашма меҳнатчилари шанбалик куни 120 минг сўмлик товар маҳсулоти ишлаб чиқариш, 27 минг сўм фойда олиш мажбуриятини қабул қилдилар. Иш ҳақи фондига 10 минг сўм ўтказиш мўлжалланди.

(ТАСС мухбири).

МАТОНАТ КЎРСАТИБ, ЗЎР ҒАЙРАТ БИЛАН ИШЛАЙЛИК!

ЎЗБЕКИСТОН АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ ХОДИМЛАРИ ҚУРУЛТОЙИ ҚАТНАШЧИЛАРИНИНГ КОЛХОЗЧИЛАРГА, СОВХОЗЛАРНИНГ ИШЧИЛАРИГА, РЕСПУБЛИКА АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ БАРЧА МЕҲНАТКАШЛАРИГА

МУРОЖААТНОМАСИ

Азиз дўстлар! Мамлакатимиз қайта қуришнинг янги босқичига қадам қўйди. Эндиликда бу жараённинг ҳаётийлиги, ҳамма муваффақиятлари амалий ишларимизга, ҳар бир кишининг ўзига топширилган соҳада фидокорлик, ғайрат-шижоат кўрсатиб меҳнат қилишига боғлиқ.

Бугунги кунда бизнинг, яъни республика агросаноат комплекси ходимларининг олдига алоҳида талаблар қўйилмоқда. Чунки Озиқ-овқат программасини бажариш, аҳоли учун неъматлар, саноат учун хом ашё ишлаб чиқаришни жадаллаштириш бевосита бизга боғлиқ.

Ишончимиз комилки, ҳақиқий деҳқон, чинакам чорвадор ҳамиша бутун кучини, билими ва маҳоратини сарфлаган ҳолда ишлаб келди, ҳозир ҳам шундай меҳнат қилмоқда. Далалар ва фермаларнинг минг-минглаб маҳоратли соҳиблари учун ҳар қандай шароитда ҳам юксак кўрсаткичларга эришиш одат тусига айланиб қолди.

Бироқ Ўзбекистон агросаноат комплексида илдиз отган турғунлик ҳолатларини батамом бартараф этишга эришолганимиз йўқ. Бунинг оқибатида мамлакатга кўплаб пахта, деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари кам етказиб берилди, меҳнат унумдорлиги пастлигича қолмоқда. Кўпгина областларда зарар кўрувчи қишлоқ хўжалиги корхоналари ҳамон мавжуд. Агросаноат комплекси имкониятларидан етарли фойдаланилмаётир. Бундай аҳвол билан муроса қилиб бўлмайди, албатта.

Жорий йилимиз алоҳида аҳамиятга эга. Мамлакат Бутуниттифоқ XIX партия конференциясига тайёрланмоқда. Коммунистлар, ҳамма меҳнаткашлар бу анжуманга қайта қуриш манфаатлари йўлида кўпроқ, яхшироқ ишлаш, экономикани юксалтиришга салмоқли ҳисса қўшиш туйғуларига тўлиб-тошган ҳолда боришга азму қарор қилишган. Шундай экан, биз сўлим баҳори бошланган қишлоқ хўжалиги йилида қолоқликдан қутулишимиз, ўзимизнинг иродамизни, маҳоратимизни, меҳнатсеварлигимизни, бой тажрибамизни анчайин тиғиз планлар ижросига, агросаноат комплекси барча тармоқлари, биринчи навбатда пахтачилик самарадорлигини сезиларли даражада ўстиришга сафарбар этмоғимиз зарур. Пахта бизнинг миллий ғуруримиз, Ўзбекистон меҳнаткашларининг мамлакатимиз интернационал экономикасига қўшадиган салмоқли ҳиссаси бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. «Оқ олтин» ҳосилдорлигини ошириш, унинг сифати аъло бўлишини таъминлаш ҳақида ўз ҳаётини пахтачилик билан боғлаган ҳар бир киши ғамхўрлик кўрсатмоғи лозим.

Баракали ҳосилга ўтган куздаёқ замин яратилганди. Барча майдонлар ҳайдаб қўйилди, ўғитланди, ернинг шўри ювилди, экиш мавсумига тайёргарлик яхши бормоқда. Кўпгина хўжаликлар ва районлар юксак марраларни белгилашди.

Бироқ аксарият хўжаликларда қолоқлик ҳукм сурмоқда, ердан, сувдан, меҳнат ресурсларидан самарасиз фойдаланилмоқда. Технология интизоми қўпол тарзда бузилаётир, алмашлаб экиш, интенсив технологиялар суст ўзлаштирилмоқда, ўғитлар, ҳосилни ҳимоя қилиш воситаларини ишлатишда пала-партишлик рўй бермоқда, одамлар ҳақида ғамхўрлик кўнгилдагидек эмас.

Ҳозирги пайтда қулай келган ҳар бир кунни беҳуда ўтказмасдан майдонларни экишга ҳозирлаш, уруғликни тайёрлаб, агрегатларни созлаб қўйиш ғоят муҳим аҳамиятга эга.

Барча колхозлар, совхозлар, агросаноат комплекси меҳнат коллективларида ер, сув, меҳнат, материал-техника ресурсларидан фойдаланишнинг аҳволини яна бир карра ҳар томонлама, чуқур таҳлил этайлик, деҳқончилик маданиятини ошириш, одамларнинг юқори унум билан ишлашлари, дам олишлари учун қандай шароит яратилганлигини кўздан кечириб чиқайлик. Чигит ва бошқа экинлар экишни энг қулай муддатларда ўтказиш йўлида ҳамма чораларни кўрайлик. Бунинг учун ҳар бир хўжаликда техника етарли, экиш мавсумини етти—ўн кунда ўтказиш учун ҳамма имкониятлар мавжуд. Юксак суръат, аъло сифат чигитнинг барқ уриб кўкаришини таъминлаш, мўл ҳосилга замин яратиш шартидир.

Колхоз ва совхозларнинг, агросаноат комитетлари ва бирлашмаларининг раҳбарлари ҳамда мутахассислари ишни шундай уюштирсинларки, ҳар бир экин белгиланган далада жойлаштириладиган, алмашлаб экишни тезроқ ўзлаштириш, экинлар орасида бедазорлар салмоғини ошириш имконини берадиган бўлсин.

Пахтачиликни, айниқса йиғим-теримни механизациялашда туб бурилишга эришмоқ зарур. Машиналар билан ҳосилнинг 60 проценти йиғиштириб олиниши, терим хўжаликларнинг ўз кучлари билан ўтказилиши керак. Ана шу вазифани бажариш мақсадида қўлимиздан келадиган ҳамма ишни қилайлик, бу ҳақда экиш мавсумидан бошлаб йиғим-теримгача ғамхўрлик кўрсатайлик. Бу мақсадга эришиш мумкинлигини республикадаги кўпгина колхоз ва совхозларнинг тажрибаси кўрсатиб турибди.

Шунга эришайликки, 1988 йил пахтачиликда бурилиш йили бўлсин, энг муҳим тармоқни ўпирилишдан чиқарайлик, ўз бурчимизга содиқ эканлигимизни исботлайлик.

Дон етиштиришни кўпайтириш ҳаётий зарур масалага эришмоқ керакки, суғориладиган ҳар гектар майдондан унумли фойдаланиш, ҳар гектардан камида 40—50 центнер бошоқли дон ҳосили олиш, маккажўхори дони ҳосилдорлигини 70—80 центнерга етказиш талаб этилади. Баҳорикорликда дон етиштириш имкониятларидан моҳирлик билан фойдаланайлик, бунда тоза шудгорли алмашлаб экишни жорий қилайлик.

Агросаноат комплекси бошқа тармоқларининг меҳнаткашлари олдида ҳам катта вазифалар турибди. Озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш зарур. Шунга эришмоқ керакки, суғориладиган ҳар гектар майдондан камида 150 центнер картошка, 250—280 центнер сабзавот, 70—80 центнер мева, камида 100 центнер узум олинадиган бўлсин. Бу ишда юксак масъулият, интизом, ерга нисбатан соҳиблик ҳисси катта аҳамиятга эга. Озиқ-овқат программаси тақдири ҳар биримизга боғлиқ эканлигини унутмайлик.

Агросаноат комплексини ривожлантириш ирригация ва мелиорация тадбирларидан ажралмасдир. Мавжуд техникани, ресурсларни ана шу ишга сафарбар этиш, капитал маблағлар самарадорлигини ошириш, ҳар бир районда, ҳар қайси хўжаликда умумхалқ ҳашарини йўлга қўйиш лозим. Чунки гектарлар берадиган самара, еримизнинг келажакдаги унумдорлиги худди шунга боғлиқ.

Чорвачиликни янада ривожлантириш, озуқа базасини мустаҳкамлашда туб ўзгаришга эришмоқ керак. Яқин йиллар мобайнида озуқа экинлари ҳосилдорлигини икки ҳисса ошириш, ҳар гектардан 80—100 центнер озуқа бирлиги етиштириш зарур. Хўжаликларнинг ўзида ем тайёрлаш ҳажмини ошириш лозим. Шундай қилинганда моллар ва паррандалар маҳсулдорлигини юксалтириш, суғориладиган ҳар юз гектар майдон ҳисобига гўшт, сут, тухум етиштиришни анча кўпайтириш мумкин.

Ҳамма тармоқларда ихтисослаштириш, марказлаштириш, агросаноат интеграциясини ривожлантиришга алоҳида аҳамият бериш, жорий беш йилликда гўшт, сут, консерва, кондитерлик ва бошқа тармоқлар корхоналарини реконструкциялаш ҳамда техникавий қайта қуроллантиришга эришмоқ, мева-сабзавот, картошка сақланадиган омборлар вужудга келтириш масаласини ҳал этмоқ зарур.

Олдимизда турган вазифалар мураккаблиги ва кўламлари хўжалик юритишнинг янги усулларини қўлланишни талаб қилади. Ҳамма жойда маъмуриятчилик, буйруқбозликдан воз кечган ҳолда бошқарувнинг иқтисодий шаклларига ўтиш, шу мақсадда меҳнаткашларнинг моддий манфаатдорлигини кучайтиришга хизмат қилувчи янги имкониятлардан унумли фойдаланиш, пировард натижада етиштирилган маҳсулот учун ҳақ тўлашни, натура воситасида ҳақ беришни кенг қўлланиш керак.

Фан-техника тараққиёти ютуқларини жорий этиш, меҳнатни ташкил қилиш ва моддий рағбатлантиришни такомиллаштириш, бригада, оила, звено, ижара пудратига ўтиш асосида меҳнат унумдорлигини сезиларли ошириш талаб этилади. Меҳнатни уюштириш ва унга ҳақ тўлашнинг янги усуллари моҳиятини, афзалликларини тушунтириш ишларини кучайтириш, пудратчи меҳнат коллективларини тузиш, уларнинг фаолиятини бошқариш тартиб-қоидаларига риоя қилиш, бундай бўлинмаларни техника, турли моддий-материал ресурслари билан таъминлаш, маҳсулот етиштириш билан боғлиқ ишларни бажаришда тўла мустақиллик бериш — буларнинг ҳаммаси жуда катта аҳамият касб этади. Ана шу бўлинмаларга билимдон, обрў-эътиборли одамлар раҳбарлик қилишлари шарт.

Агросаноат комплекси барча корхоналарини тўла хўжалик ҳисобига, ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаш шароитида ишлашга кўчириш учун ҳозирданоқ шарт-шароит яратиш, хўжаликлар экономикасини мустаҳкамлашнинг, зарар кўрадиган колхоз ва совхозларга барҳам беришнинг кечиктириб бўлмайдиган чораларини белгилаш, рентабеллиги паст, фойда бермайдиган, ишлаб чиқариш шароитлари чиндан ҳам ноқулай ҳисобланган хўжаликларни маблағ билан биринчи навбатда таъминлашни назарда тутиш, пландан ташқари сарф-харажатларга барҳам бериш лозим.

Ҳамма ишлаб чиқариш бўлинмаларида хўжалик ҳисобини жорий этиш негизида иқтисод ва тежамкорлик тадбирларини амалга ошириш, коллективларнинг топшириқларини меҳнат нормативлари, материал-маблағ сарфларини ҳисобга олган ҳолда белгилаш керак. Ҳисоб-китобни намунали йўлга қўйиш катта аҳамиятга эга эканлигини унутмаслик, ҳамма жойда сарф-харажатларни назорат қилишнинг чек усулини жорий қилиш зарур.

Кадрлар сафини мустаҳкамлаш, ҳар бир соҳани ўз ишининг усталари, обрў-эътиборли, ишга садоқатли, ташаббускор ва ижодкор, қайта қуриш тақдири учун қайғурадиган етук кишилар бошқаришларига эришмоқ шарт. Қишлоқни социал қайта қуриш, далалар ва фермалар меҳнаткашларига хизмат кўрсатиш кўламларини кенгайтириш масалалари изчил ҳал этилсин.

Ўртоқлар! Қурултой қатнашчилари колхозчиларни, совхозларнинг ишчиларини, агросаноат комплекси барча ходимларини жорий йил вазифаларини муваффақиятли бажариш, Бутуниттифоқ XIX партия конференциясини фидокорона меҳнат билан кутиб олиш учун бутун куч-қувватни, билим ва маҳоратни сарфлаб ишлашга, юксак ташаббускорлик, шахсий масъулият намуналарини намойиш этишга чақирадилар.

Мурожаат республика агросаноат комплекси ходимларининг 1988 йил 14 мартда ўтказилган қурултойида қабул қилинган.

Революция жарчиси юбилейига

1989 йил март ойида ўзбек совет адабиётининг асосчиси, революциянинг оташин жарчиси Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий туғилган кунга юз йил тўлади. Ҳамза биринчи ўзбек совет ёзувчиси ва шоири, биринчи драматурги ва режиссёри, композитори ва ижрочиси, публицисти, педагоги, жамоат арбоби бўлган.

Ўзбек бадиий маданиятининг бошловчиси Ҳамза ижоднинг ҳамма соҳаларида ҳақиқий новатор эканини кўрсатганди. У Ўрта Осиё халқлари бадиий ижодиётига янги ғоялар ва ёрқин образлар киритган, бу ғоя ва образлар ифодасининг янги-янги шаклларини очган, янги жанрлар вужудга келтирганди. Унинг меҳнат аҳлига меҳри ва изчил интернационализми, қолоқлик ва жаҳолатнинг ҳар қандай кўринишларига, шу жумладан динга ошкора ва дадил муносабатда бўлганлиги Ўзбекистон, Ўрта Осиёдаги бошқа республикалар ижодкор зиёлиларини, барча меҳнаткашларини сиёсий ва социал-маънавий жиҳатдан тарбиялашга кўмаклашди.

Ҳамза ўз асарлари билан кўпмиллатли совет адабиёти, совет маданиятининг шон-шуҳратини оширди. Социалистик қурилиш мавзуи коммунист-шоирнинг Октябрдан кейинги ижодида асосий мавзу бўлиб қолди. Унинг номи Ўзбекистондагина эмас, шу билан бирга кўпмиллатли мамлакатимизда ҳам зўр ҳурмат билан эъзозланади.

Эрк ва меҳнат куйчисининг юз йиллик юбилейини ўтказиш ташкилот комитети тузилди. 15 март куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов раислигида ташкилот комитетининг мажлиси бўлди. Фарғона область ижроия комитетининг раиси Ҳ. Мажидов, республика Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитетининг раиси С. Ш. Қурбонов, Ўзбекистон ССР маданият министри Ў. Р. Умарбеков юбилей тантаналарига тайёргарликнинг бориши тўғрисида ахборот бердилар.

Юбилейга тайёргарлик кунларида олимлар, маданият арбоблари, санъат ходимлари, ноширлар, оммавий ахборот воситалари катта иш қилишлари лозимлиги мажлисда айтиб ўтилди. Ҳамзанинг тўла асарлари тўпламини нашр этишга тайёргарлик кўрилмоқда. Қўқонда ва Ҳамзаободда ёдгорлик музейлари юзага келтирилмоқда. Аммо тайёргарлик ишлари ҳозирча кенг қулоч ёзган эмас.

Ташкилот комитетининг мажлисида Ҳамза туғилган куннинг юз йиллигини ўтказишга тайёргарликни кучайтириш борасида бир қанча тадбирлар белгиланди.

(ЎзТАГ).

Ўзбекистон ССР Давлат статистика комитети хабар беради:

Республика колхозлари, совхозлари ва хўжаликлараро корхоналарида шу йил 1 мартга қадар ўтган йилнинг ана шу даврига нисбатан гўшт етиштириш 6,3 процент ёки тирик вазнда 3,4 минг тонна, сут етиштириш 7,4 процент (10 минг тонна) ва тухум тайёрлаш 13,8 процент (30,5 миллион дона) кўпайди.

Сутни кўпайтиришга асосан сигирлар маҳсулдорлигини ошириш ҳисобига эришилди.

Жиззах, Навоий ва Сирдарё областларининг хўжаликлари гўшт етиштиришда, Андижон областининг хўжаликлари тухум тайёрлашда ўтган йилга нисбатан орқада қолмоқдалар.

Республика хўжаликларида қорамоллар, чўчқалар, қўйлар ва эчкилар сони кўпайди, айни вақтда сигирлар сони камайди.

Икки ой ичида 3026 бош қорамол, 8032 бош чўчқа ва 16632 бош қўй ва эчки нобуд бўлди.

Давлатга сут ва тухум сотиш суръатлари ўтган йилга қараганда юқоридир.

Қишлов даврида (1987 йилнинг 1 октябридан бошлаб) гўшт, сут ва тухум тайёрлаш суръатлари ўтган йилги қишлов даврига нисбатан юқори бўлмоқда. Айни вақтда, Андижон ва Жиззах областлари хўжаликларида гўшт ҳамда тухум тайёрлаш суръатлари пасайтириб юборилди.

СОВЕТ-ЮГОСЛАВИЯ МУЗОКАРАЛАРИ

Аввал хабар қилинганидек, КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев ЮСФР Президиуми ва ЮКС Марказий Комитети Президиумининг таклифига биноан расмий дўстлик визити билан 14 март куни Белградга келди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев куннинг иккинчи ярмида Белград яқинидаги Авала тепалигида Номаълум қаҳрамонга ўрнатилган ёдгорликни бориб кўрди.

Бош секретарь Югославия пойтахти фашист босқинчилардан озод этилганлигининг 20 йиллиги тантаналарида қатнашиш учун Белградга бориш чоғида авиация фалокатида ҳалок бўлган совет ҳарбий бошлиқларига Авала тепалигида ўрнатилган ёдгорликни бориб кўрди.

Совет раҳбари Белградни фашист босқинчиларидан озод қилиш учун жангларда ҳалок бўлган Совет ва Югославия жангчилари мемориал қабристонини ҳам кўздан кечирди.

М. С. Горбачев мемориал комплекс ва ёдгорликларни бориб кўриш чоғида гулчамбарлар ва гуллар қўйди. Фахрий меҳмонлар дафтарида ёзув қолдирди.

* * *

Бугун ЮСФР Федерацияси палатасида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев билан ЮСФР Президиумининг Раиси Лазар Мойсов ўртасида музокаралар бошланди. Музокараларда ЮКС Марказий Комитети Президиумининг Раиси Бошко Крунич иштирок этди.

Социалистик қурилиш, икки томонлама муносабатлар ва жаҳон сиёсатига оид кўпгина масалалар юзасидан батафсил фикрлашиб олинди.

(ТАСС махсус мухбирлари).

* * *

БЕЛГРАД. 15 март. (ТАСС махсус мухбирлари). Душанба куни Федерация палатасида М. С. Горбачевнинг Югославия раҳбарлари билан музокаралари бошланди.

ЮСФР Президиумининг Раиси Л. Мойсов ЮСФР Президиуми ва ЮКС Марказий Комитетининг Президиуми номидан КПСС Марказий Комитети Бош секретарини қизғин табриклади. Сизнинг визитингизни, деди у, халқларимиз ўртасидаги чуқур, самимий дўстликнинг ифодаси, деб биламиз. Бу визит муносабатларимизда сифат жиҳатидан янги босқични бошлаб беради ва шубҳасиз, катта халқаро аҳамиятга эга бўлади.

Бизнинг муносабатларимиз чуқур илдиз отган, деб давом қилди Л. Мойсов. Алоқаларимиз кўп қирралидир. Партияларимиз, жамоат ташкилотлари ва сиёсий ташкилотларимиз, республикаларимиз, шаҳарларимиз, корхоналаримиз қалин ҳамкорлик қилмоқдалар. Югославия билан Совет Иттифоқи халқларининг тарихий алоқалари, уларнинг дўстликни мустаҳкамлашга бўлган астойдил муддаоси шу жараённинг асосини ташкил этади.

М. С. Горбачев совет коммунистлари, бутун совет халқи шанига айтилган эзгу сўзлар учун, белградликларнинг очиқ кўнгиллилиги ва меҳмондўстлиги учун миннатдорчилик изҳор қилди.

Бош секретарь иккала мамлакат ўртасидаги муносабатларнинг ҳозирги босқичи аҳволига берилган баҳога қўшилди. У визит давомида имзоланадиган ҳужжатлар Совет — Югославия муносабатларини чуқурлаштириш учун мустаҳкам негиз яратади, бу ҳужжатлар шубҳасиз катта халқаро аҳамиятга эга бўлади, деб комил ишонч билдирди. Биз Югославия билан муносабатларни ривожлантиришда ЮСФР раҳбарияти қанча олис боришни истаса, биз ҳам шунча олисга боришга тайёрмиз, деб таъкидлади М. С. Горбачев.

Л. Мойсов ҳам Югославия раҳбарияти Совет Иттифоқи билан маълум принципларга асосланган муносабатларга нисбатан худди шундай ёндашувга амал қилаётганлигини айтди.

М. С. Горбачев тенг ҳуқуқлилик ва ўзаро ҳурмат тўғрисидаги фикрни ривожлантириб, ҳеч ким «охирги инстанция»даги ҳақиқатга монополиялик қилиш ҳуқуқига эга эмас, ҳеч ким ўз моделини тиқиштириши мумкин эмас, келинг бир-биримизнинг тажрибамизни ўрганайлик, деди у. Бизда устозларимиз — марксизм-ленинизм классикларининг муштарак мероси — илмий социализм мавжуд. Бироқ ҳар бир партия бу принципларни ўз мамлакатининг хусусиятларини эътиборга олиб, халқаро аҳволни, ўз халқлари олдидаги мажбуриятларини ҳисобга олиб, рўёбга чиқаради.

Маълумки, биз қайта қуришни ўзимиз учун ўтказяпмиз, деб давом қилди М. С. Горбачев. Ўзимизнинг шароитимиздан, ички ва ташқи шароитлардан шу нарса келиб чиқди. Гарчи унга барча мамлакатларда қизиқишни кўриб турган ва тушунаётган бўлсакда, унинг методларини ҳеч кимга тиқиштираётганимиз йўқ. Қайта қуриш давомида ўтмишни ҳам эсга оляпмиз. Сабоқ олиш учун, салбий ҳодисалар ҳеч қачон такрорланмаслиги учун шундай қиляпмиз. Булар кимга боғлиқ бўлганини ва бунга ким айбдор эканини биламиз. Н. С. Хрушчев билан И. Броз Тито Совет — Югославия муносабатларини нормаллаштириш учун жуда кўп иш қилган эдилар. Ишлаб чиқилган принциплар асосида муносабатларимизни нормаллаштирибгина қолмай, анча олға ҳам боришга муваффақ бўлинганлиги муҳимдир.

Бизнинг партиямиз ва жамиятимизда қизғин мунозаралар давом этмоқда, деди Бош секретарь. Буни биз нормал ҳол, деб биламиз. Олдимизда Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси турибди. Бу конференция КПСС XXVII съездидан кейин бажарилган ишларга якун ясайди. Энг муҳими эса, демократияни ривожлантириш масалаларини кўриб чиқади. Амалда гап сиёсий системамизни реконструкциялашнинг асосий йўналишларини белгилаб олиш тўғрисида боряпти, бу эса партиянинг ролини, унинг иш методларини қайта идрок этишга олиб келиши керак, албатта.

Музокаралар чоғида кўпдан-кўп халқаро масалалар юзасидан муфассал фикрлашиб олинди.

Л. Мойсов ЮСФР планетанинг ядро қуролидан халос этилиши учун қатъиян курашаётганлигини айтди. У Болқон давлатлари ташқи ишлар министрларининг учрашуви тўғрисида, Болқон Ярим оролида тинчлик ва ҳамкорлик зонаси вужудга келтирилиши ҳақида ахборот берди. Югославия маҳаллий муаммолар тинч йўл билан ҳал этилиши учун курашмоқда, М. С. Горбачевнинг Афғонистон хусусидаги Баёнотини қатъиян қўллаб-қувватламоқда, Яқин Шарққа бағишланган тинчлик конференцияси чақирилиши учун ҳаракат қилмоқда.

Қўшилмаслик ҳаракатига тааллуқли масалаларни муҳокама қилиш вақтида (Югославия шу ҳаракатнинг ташаббускорларидан биридир) М. С. Горбачев бу ҳаракат янги даражага кўтарилаётганини таъкидлади. Хараредаги учрашув якунлари шундан далолат бермоқда. Конференция кўпгина масалалар юзасидан, айниқса ривожланиш учун қуролсизланиш проблемалари юзасидан аниқ принципиал позицияларда турди. Халқаро муносабатларни қайта қуришда қўшилмаслик ҳаракатининг роли ғоят каттадир.

Қуролсизланиш поезди тўхтаб қолмаслиги учун ҳамма ишни қилаверамиз, деди М. С. Горбачев. Биз барча халқаро анжуманларда, конгрессларда ядровий ва оддий қурол-яроғлар тугатилиши учун, химиявий қуролни тугатиш учун ҳаракат қилаверамиз. Афсуски, Ғарбдаги баъзи кимсалар шу муаммоларни ҳал этишдан бўйин товлашга, бунинг ўрнига модернизациялаш, тўлиқ қуролланиш, ўрнини қоплаш ва шу каби сафсатабозликлар қилишга уринмоқдалар.

Ҳозирги халқаро реалликлар ўзгача фикрлашни тақозо этади. Шу жиҳатдан Совет Иттифоқи билан Югославиянинг ҳозирги дунёга бераётган баҳоси бир-бирига мос эканлиги таъкидлаб ўтилди. Уларнинг халқаро майдондаги сиёсати мос ёки бир-бирига яқин.

СССР билан ЮСФР ўртасидаги иқтисодий ҳамкорлик масалалари муҳокама қилинди. Ҳамкорликнинг янги формаларига, ихтисослашиш ва кооперацияга ўтиш, қўшма корхоналар барпо этиш зарурлиги таъкидланди.

СССРдаги қайта қуриш, деди М. С. Горбачев, бу йўлда янги имкониятлар очади.

Музокараларда КПСС Марказий Комитетининг секретари В. А. Медведев, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари И. С. Силаев, ЮКС Марказий Комитети Президиумининг Раиси Б. Крунич, ЮСФР Иттифоқ Ижроия Вечасининг Раиси Б. Микулич, Иттифоқ Ижроия Вечаси Раисининг ўринбосари Я. Землярич, ташқи ишлар Иттифоқ секретари Б. Лончар, бошқа расмий кишилар иштирок этдилар.

* * *

Музокаралар бошланиши олдидан М. С. Горбачев журналистларнинг саволларига жавоб қайтарди.

Меҳмондўст Югославия диёрида

БЕЛГРАД, 15 март. (ТАСС мухсус мухбирлари). Бугун Югославия Коммунистлар Союзи Марказий Комитетида КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг Югославия раҳбарлари билан музокаралари давом эттирилди. М. С. Горбачев ва ЮКС Марказий Комитети Президиумининг Раиси Бошко Крунич КПСС билан ЮКС фаолиятига доир энг муҳим масалалар хусусида, иккала партия ва мамлакат ўртасидаги муносабатларнинг аҳволи ва уни ривожлантириш истиқболлари тўғрисида, ҳозирги замоннинг ҳамда халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг ғоят муҳим проблемалари юзасидан манфаатдорлик билан муфассал фикрлашиб олдилар.

М. С. Горбачев СССРда амалга оширилаётган қайта қуришга тўхталиб, у КПССнинг ташаббуси билан ва унинг самарали раҳбарлигида рўёбга чиқарилаётганини таъкидлади. У партиянинг ташкилотчилик, идеологик, сиёсий-тарбиявий иш формалари ва методлари тўғрисида, туб иқтисодий ислоҳот муваффақиятли амалга оширилишини, ўзини ўзи бошқариш асослари рўёбга чиқарилишини таъминлаш, демократиялаш ва ошкоралик жараёнларини мустаҳкамлаш, совет жамиятини революцион тарзда янгилаш мақсадларига мувофиқ социал адолатни қарор топтириш соҳасида партия олдида турган вазифалар ҳақида сўзлаб берди.

М. С. Горбачев билан Б. Крунич Совет — Югославия муносабатларининг мустаҳкам ва ишончли ўзаги бўлмиш КПСС билан ЮКС ўртасидаги ҳамкорликда эришилган даражага юксак баҳо бериб, улар партиялараро алоқаларни янада кенгайтиришга, шундай алоқаларнинг янги формалари ва йўналишларини ривожлантиришга, социалистик қурилиш назарияси ва практикасининг актуал масалалари юзасидан фикрлашувни чуқурлаштиришга алоҳида муҳим аҳамият бераётганликларини айтдилар.

* * *

Бугун М. С. Горбачев Иосип Броз Тито ёдгорлик комплексининг экспонатлари билан танишди. У мармар қабр тошига гулчамбар қўйди, фахрий зиёратчилар дафтарига фикрларини ёзди, унда жумладан халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг таниқли арбоби И. Броз Тито Совет — Югославия дўстлигининг фаол тарафдори бўлганлиги таъкидланади.

ГФР КАНЦЛЕРИ Г. КОЛЬНИНГ СОВЕТ ИТТИФОҚИГА ВА КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БОШ СЕКРЕТАРИ М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ ГФРГА РАСМИЙ ВИЗИТЛАРИ ТЎҒРИСИДА

КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев ва ГФР федерал канцлери Г. Коль ўртасида ўзаро келишувга кўра, федерал канцлер 1988 йилнинг кузида СССРга расмий визит билан келади, КПСС Марказий Комитети Бош секретари эса 1989 йилнинг биринчи ярмида расмий визит билан ГФРга боради. Визитларнинг аниқ муддатлари кейинроқ белгиланади.

АҲОЛИНИ ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИ, САНОАТНИ ЭСА ХОМ АШЁ БИЛАН ТЎЛИҚРОҚ ТАЪМИНЛАЙЛИК

РЕСПУБЛИКА АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ ХОДИМЛАРИНИНГ ҚУРУЛТОЙИДАН

Тошкентда агросаноат комплекси ходимларининг республика кенгаши — қурултойи бўлиб ўтганлиги илгари хабар қилинган эди. Қурултойда ишлаб чиқариш илғорлари, колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари, агросаноат комитетлари ва бирлашмаларининг мутахассислари, олимлар, партия ва совет ходимлари, жамоат ташкилотларининг вакиллари қатнашдилар.

«Қайта қуриш шароитида хўжалик механизмини такомиллаштириш ҳамда бошқаришнинг иқтисодий методларини жорий этиш асосида пахта ялпи ҳосилини ва бошқа маҳсулотлар етиштиришни кўпайтириш соҳасида республика агросаноат комплекси ходимларининг вазифалари тўғрисида» Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Р. Н. Нишонов** доклад қилди.

Музокараларда Ленин районидаги «Социализм» колхозининг раиси **Т. Сиддиқов** биринчи бўлиб сўзга чиқди. Бултур хўжалик давлатдан қарз олмай ўз харажатларини тўла-тўкис қоплашга муваффақ бўлди. Энди ҳамма ишнинг пудрат усулини активрок жорий қилишга интилмоқда. Чунки бу усул унумдорликнигина эмас, манфаатдорликни ҳам оширишни, маҳсулот таннархини камайтириш имконини беради. Шу боисдан пудрат усули районда ҳам, областда ҳам кенг жорий қилинмоқда. Бу — ишнинг бошланиши, холос. Бизнинг олдимизда социал-иқтисодий ривожланишнинг жуда катта вазифалари турибди. Кўпгина болалар боғчалари, касалхоналар, мактаблар, уй-жой бинолари, маиший хизмат корхоналари қурилиши керак. Келгуси йилдан бошлаб тўла-тўкис янги шароитларга ўтамиз, шу сабабли ўқиб-ўрганишни давом эттиряпмиз, иқтисодий таълимни йўлга қўйдик, чунки у сарфланган ҳар сўм ҳисобига кўпроқ фойда олишга ёрдам беради. Деҳқонлар пахта ҳосилдорлигини камайтирмай туриб, сабзавот майдонлари, мевазор боғлар, токзорларни кўпайтиришга интилмоқдалар. Бунинг учун ҳар қарич ердан фойдаланиш, йил сайин икки-уч ҳосил олиш керак бўлади.

Нотиқ ҳал этилмаган муаммоларга ўтиб, қуйидагиларни таъкидлади: Давлат агросаноат комитети, республика Госплани ваъдаларга қарамай, қайси экинларни қанча майдонга экиш ва ҳосилдорлик хусусидаги топшириқларни ҳамон «юқоридан» белгилаб бермоқдалар. Бу эса ташаббусни бўғади. Колхоз ўзига мос келадиган хўжалик юритиш усулини ўзи танлаб олишга қодир эмасми, ахир? Ҳукумат органлари, Давлат агросаноат комитети, илмий ташкилотлар ҳали ҳам кўпинча ривожланишнинг йирик резервларини қидириб топишда ёрдам бериш ўрнига икир-чикир ишларга аралашиш билан овора. Улар халқнинг турмуш шароитларини яхшилаш, озиқ-овқат билан таъминлаш, харид нархларини тартибга солиш ва бошқа шу каби муаммоларга куч-ғайратларини сарфласалар, соз бўлур эди. Масалан, Андижон областининг деҳқонлари пахтачиликда 42 миллион сўм, шу пахтани қайта ишлаган пахта заводлари эса 20 миллион сўм фойда олди. Бу — ҳаддан ортиқ эмасми? Эҳтимол, пахта заводлари ўз фойдаларини колхоз ва совхозлар билан баҳам кўришлари ёки харид нархларини кўтаришлари лозим бўлур эди. Сабзавот, мева, бошқа қишлоқ хўжалик экинларини етиштиришда ҳам шундай ислоҳот зарур.

Ўтмишдаги кўзбўямачилик оқибатида кўпгина текширувчи органлар ҳалол меҳнат билан эришилган юқори натижаларга шубҳаланиб қарамоқдалар. Бизнинг хўжалигимизда ҳам текширишлар ва қайта текширишлар узлуксиз давом этиб келмоқда. Бундай текширишлар меҳнатчиларнинг янги муваффақиятларга эришиш истагини сўндириб қўймоқда. Бизни бу ҳолатдан қутултириш пайти келди, деб ҳисоблайман.

Бизнинг хўжалигимизда фан ва техника ютуқлари, меҳнатни ташкил этиш ва ҳақ тўлашнинг илғор формалари кенг жорий этилмоқда, деди Пахтакор районидаги «Оқ булоқ» совхозининг сут соғувчиси **Е. Б. Васильковская.** Молларни парваришлаш технологияси ва уларни боқиш шароитлари тубдан ўзгартирилди. 1980 йилда биз ишлаб чиқаришнинг поток-цех системасига тўла кўчдик. Энг муҳими-ем-хашак етиштиришни мустақил тармоқ қилиб ажратдик. Эндиликда рационда рапс, перко, лавлаги каби озуқалар кўпайди, уларнинг сифати яхшиланди. Бу эса гўшт ва сут етиштиришни кўпайтириш масалаларини муваффақиятли ҳал этишга имкон берди.

Ўтган йили совхоз пландаги 620 тонна ўрнига 702 тонна сут тайёрлади. Ҳар сигирдан соғиб олинган сутнинг ўртача миқдори 3 минг килограммга етказилди. Мен эса ўттиз бош сигирнинг ҳар биридан 3,5 минг килограмм сут соғиб олдим.

Шуни ҳам айтиш керакки, ҳамма нарса кўнгилдагидек бўлаётгани йўқ, камчиликлар ва нуқсонлар, фойдаланилмаётган резервлар ҳали кўп. Масалан, маҳсулдор молларимиз бўлганлиги учун ҳар сигирдан олинадиган сутни 4—5 минг килограммга етказишимиз мумкин эди. Аммо ишлаб чиқариш технологияси, зооветеринария ишларидаги нуқсонлар, емнинг етишмаслиги, айрим мутахассисларнинг, ҳатто чорвадорларнинг ўз ишига совуққонлик билан қараши бунга тўсқинлик қилмоқда.

Район ва область, шунингдек республика ташкилотларидан келаётган кўпдан-кўп комиссиялар вақтимизни олаётганлигини ҳам айтмай ўта олмайман. Ўтган йилнинг ўзидагина совхозимизга 50 дан ортиқ комиссия келди.

Маълумки, «Волга» сут соғиш аппарати сигирлар елини касалланиши сабабларидан биридир. Область сут соғувчилари хўжаликларни АДН—1 типидаги кам вакуумли аппаратлар билан таъминлашда ёрдам беришни илтимос қилмоқдалар. Бу аппарат сигирларнинг мастит билан касалланишини истисно қилади.

Хўжалигимиз коллективи чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш ярим йиллик планларини Бутуниттифоқ партия конференцияси очиладиган кунгача бажаришга аҳд қилди, мен эса ҳар сигирдан олинадиган ўртача йиллик сут миқдорини 3600 килограммга етказиш мажбуриятини олдим.

С. Бобоев, Олот район агросаноат бирлашмасининг раиси: Нотиқ ўз нутқида КПСС XXVII съездидан кейин агросаноат комплекси ишида бурилиш босқичи бошланганлигини айтди. Бутун Бухоро областида бўлганидек, районимизда ҳам кўп нарса ўзгарди. Кўпгина далаларда интенсив технология жорий этилди, шу туфайли пахта ва бошқа экинлар планларини ошириб бажардик. Пахтанинг қарийб ярми машиналарда териб олинди. Йиғим-теримга ўқувчилар ва ҳашарчиларни жалб этганимиз йўқ, техникадан фойдаланиб, барча ишларни фақат деҳқонларимизнинг кучи билан адо этдик. Натижада ярим миллион сўмликдан кўпроқ маблағ тежалди.

Нотиқ район хўжаликлари ютуқларини меҳнатни ташкил этишнинг янги формалари жорий этилгани билан боғлади. Жумладан, тўла хўжалик усулига ўтган Калинин номли колхоздаги ишлар айниқса натижали бўлди. Бу хўжаликда рентабеллик 59 процентга етди.

Аммо, шунга қарамасдан тўла қайта қуриш тўғрисида гапиришга ҳали эрта. Кенг қаторлаб экиш, гербицидлардан тўғри фойдаланиш, чеканкани механизациялаш, зараркунандаларга қарши курашда биологик усулларни қўллашдек интенсив технология ҳали ҳамма ерда ҳам қўлланилаётгани йўқ. Суғориладиган ерларнинг деярли 40 процентининг мелиоратив аҳволи ёмон. Уларни яхшилаш учун давлат бюджетидан маблағ олинди, хўжаликларнинг ўзи ҳам бу ишга икки-уч баравар кўп пул ажратмоқдалар. Ерларни тиклаш ишларини омилкорлик билан юқори сифатли қилиб бажариш муҳимдир.

Партия ва ҳукуматимиз пахта сотиш планини камайтирганлиги туфайли, ниҳоят алмашлаб экишни жорий этиш учун эндиликда катта имконият пайдо бўлди. Дон ва озуқа экинлари майдонини кўпайтириш, агротехникага қатъий риоя этиш йўли очилди. Пахта, бошқа экинлар ҳозир алмашлаб экиш схемалари бўйича жойлаштирилмоқда.

Нотиқ ҳозиргача ҳам бартараф этиб бўлмаётган бир қанча камчиликларни тилга олди. Бу, аввало агросаноат ишлаб чиқаришини маъмурий-буйруқбозлик билан бошқариш асоратидир. Хўжаликлар ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашга ўтиш арафасида турган бўлсалар ҳам ҳанузгача ўз меҳнатларига яраша етарлича иқтисодий фойда олмаяптилар. Сўнгги йилларда давлат томонидан ажратиладиган омихта ем миқдори камайди, айни вақтда колхозларда улар ўзлари етиштирган донни олиб қўймоқдалар, бунинг устига гўшт етиштириш планларининг бажарилишини талаб қилмоқдалар. Агар ана шу нуқсонлар бартараф этилса, биз дурустроқ натижаларга эришамиз, деди пировардида нотиқ.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, республика Давлат агросаноат комитетининг раиси **И. Ҳ. Жўрабеков** ўз нутқида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришидаги мавжуд катта резервлардан баракали фойдаланиш билан боғлиқ масалаларга тўхталди. Ҳар бир колхоз ва совхозда алмашлаб экишни тезроқ жорий этиш шу резервларнинг биринчисидир. Бунда пахта-беда алмашлаб экишни ўзлаштиришга алоҳида эътибор бериш зарур, чунки алмашлаб экиш тупроқ унумдорлигини яхшилабгина қолмай, шу билан бирга ем-хашак етиштиришни кўпайтириш имконини ҳам беради. Техникадан фойдаланиш самарадорлигини ошириш, пахтачиликни комплекс механизациялаш иккинчи резервдир. Гарчи кейинги уч йил мобайнида бу соҳада талайгина иш қилинган бўлса ҳам ҳозирча тузукроқ самара олингани йўқ. Хўжасизлик ва исрофгарчилик, инженер-кадрларнинг уқувсизлиги ва бепарволиги бунинг асосий сабаби бўлиб турибди.

Юзлаб хўжаликларда кўп йиллардан бери минглаб машина ва механизмлар ишлатилмай ётибди. Улар маҳсулот таннархига оғир юк бўлиб тушмоқда. Ҳозир Давлат агросаноат комитети район агросаноат бирлашмаларининг, колхоз ва совхозларнинг раҳбарларидан техникадан юз фоиз фойдаланишни йўлга қўйишни талаб қилди.

Агрохимия хизматини чинакамига йўлга қўйиш зарур. Минерал ўғитларнинг самарадорлиги ҳали ҳам паст. Зараркунандаларга қарши курашнинг химиявий усуллари ўрнини экологик жиҳатдан соф биологик усуллар олиши керак.

Уруғчиликда ҳаддан ташқари ташвишли аҳвол вужудга келди. Ҳозирча республикада деҳқонларнинг ҳам, саноатнинг ҳам талабларига тўла-тўкис мос келадиган ғўза нави топилгани йўқ. Экилаётган уруғлик навларининг сифати пасайиб бормоқда. Шу муносабат билан экинзорларнинг 80 фоизига биринчи нав уруғлик экаётган хоразмлик пахтакорларнинг тажрибасидан кенг фойдаланиш лозим.

Ғаллачилик, чорвачиликда меҳнатнинг илғор усулларини кенг оммалаштириш зарур. Республикада суғориладиган ҳар гектар ердан 40—50 центнер бошоқли дон ва 70—80 центнер маккажўхори дони олаётган кўпгина коллективлар бор. Уларнинг тажрибасини ҳамманинг мулкига айлантириш керак.

Сирдарё районидаги «Коммунизм» колхози сабзавотчилик бригадасининг бошлиғи **А. Ф. Ким** хўжаликда сабзавотчилик кўп йиллардан буён норентабель бўлиб келганлигини айтди. Бундай ўпирилишдан тезда чиқиш зарур эди.

Бригада аъзолари маслаҳатлашиб оила пудрати асосида ишлашни таклиф қилдилар. Колхоз партия комитети ва правлениеси бу таклифни маъқуллади. Коллектив 1986 йилдан бошлаб оила пудратига ўтди. Шундан сўнг ишлар юришиб кетди. Икки йил ичида ўртача ҳосилдорлик пландаги 165 центнер ўрнига 462 центнерни ташкил этди. Бригада аъзоларининг иш ҳақи анча ошди. Маҳсулот таннархи ҳам камайди.

Оила пудрати меҳнатни ташкил этишнинг энг самарали формаларидан бири эканлигини кўплар тушунсалар ҳам иккиланиб туришибди. Бу методдан қишлоқ хўжалигининг бошқа тармоқларида ҳам фойдаланиш мумкин.

Етиштирилган ҳосилни сотиш ва сақлаш муаммоси бизни ташвишга солмоқда. Шу қадар кўп меҳнат билан етиштирилган ҳосил темир йўллардаги юк ортиш майдонларида узоқ вақт тўхтаб қолаётганлигини кўриш алам қилади ва ачинтиради. Бунинг натижасида истеъмолчига етиб боргунга қадар маҳсулот сифати бузилмоқда. Яқинда ўртоқларимдан бири Москва областидаги агросаноат комплексларидан бирида бўлди, у ерда Ўзбекистондан борган сабзавот яхшилаб сараланади, узоқ вақт сақлаш учун яхшилаб жойлаштириб қўйилади. Нима учун биз шундай қила олмаймиз? Бу соҳадаги ишимизни қатъий равишда қайта кўриб чиқишимиз зарур.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги **М. В. Муҳаммаджонов** ўз нутқида республика қишлоқ хўжалигида юзага келган жиддий аҳвол тўғрисида гапирди. Техника билан таъминлаш кескин оширилганига, ўғитлар билан таъминлаш яхшиланганига қарамай, қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлиги ҳамон пасайиб бормоқда. Ўтмишда йўл қўйилган хатоларнинг таъсири сезилмоқда. Кейинги 25—30 йил мобайнида республиканинг қишлоқ хўжалиги экстенсив асосда юритилди.

Алмашлаб экишнинг йўқлиги сабабли ерлар хориди. Органик ўғитлардан эмас, балки минерал ўғитлардан фойдаланишга асосий эътибор қаратилганлиги тупроқда гумус моддасининг йўқолишига олиб келди. Биз химикатларни қўлланишга доир ҳамма рекордлардан ўзиб кетдик. Масалан, АҚШда ҳар гектар ерга ўрта ҳисобда 2,5 килограмм, СССРда 1 килограмм химикат солинса, Ўзбекистонда 54 килограмм солинмоқда. Химикатларни ўйламай-нетмай ишлатиш фойдали микрофлора ва микрофаунанинг ҳалок бўлишига олиб келди. Уларнинг ўрнини вильт, зарарли нематодлар ва бошқа зараркунандалар эгаллади.

Ерларнинг иккинчи марта шўр босиши катта офатга айланди. Суғоришда сувни исроф қилиш Орол денгизига таъсир қилди, бу денгизнинг ярми ҳозирдаёқ қуриб бўлди. Ваҳолонки, Орол бутун регион учун ўзига хос қалқон бўлиб, бизнинг кескин ўзгариб турадиган иқлимимизни юмшатади. Ўрмонлар, боғларнинг қирқилаётгани ҳам экологик вазиятга салбий таъсир қилмоқда.

Аҳволни тузатиш учун, аввало, қишлоқ хўжалигини фан ва илғор тажриба асосида қайта қуриш, ерга муносабатни ўзгартириш зарур. Бу йилдан бошлаб республикада пахта тайёрлаш плани камайтирилган, бу эса чигит экиладиган майдонларни 180—200 минг гектар озайтириш имконини беради. Ҳоли бўлган майдонларда беда ва бошқа экинларни етиштириш керак. Янги деҳқончилик системасига тезроқ ўтиш лозим. Бу система Наманган, Фарғона ва Хоразм областларида ўзининг яхши жиҳатларини кўрсатди.

Автоном республикада агросаноат комплексининг қудратли моддий-техника базаси яратилган, деди Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советининг Раиси **Д. С. Ёдгоров.** Бироқ сўнгги йилларда Қорақалпоғистон кўпгина турдаги маҳсулотларни етиштириш ва харид қилиш планларини бажара олмаяпти, қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлиги ва чорвачилик маҳсулдорлиги пастлигича қолмоқда.

Агротехника усулларининг ўз вақтида бажарилмаслиги, алмашлаб экиш яхши жорий этилмаганлиги, фан тавсияларига риоя қилмаслик, илғор хўжаликлар тажрибасидан етарли фойдаланмаслик, энг муҳими эса, ерларнинг мелиоратив ҳолати ёмонлиги қишлоқ хўжалигидаги муваффақиятсизликларнинг асосий сабабларидир.

Нотиқ суғориладиган гектарлар самарадорлигини ошириш, чорвачилик ва ем-хашак етиштиришни ривожлантириш, беда уруғи етиштиришни кўпайтириш билан боғлиқ бўлган масалаларга тўхталди. У пахта йиғим-терими мавсумига хом ашёни қайта ишлаш тугаллангандан кейин якун ясашни, ялпи маҳсулотни кўзлаб ёндашишдан дадил воз кечишни таклиф қилди. Ҳозир энг муҳими — пахтадан қанча тола чиқиши ва унинг сифатидир.

Пудрат асосида ишга ўтиш шароитида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини тўғри планлаштиришда ер кадастри муҳим роль ўйнайди. Бироқ, Ўзбекистонда шу вақтгача ер кадастри тасдиқланган эмас. Бу эса текисчиликни ва кўр-кўрона планлаштиришни келтириб чиқармоқда. Ҳаётнинг ўзи Болтиқ бўйида, Белоруссияда, Россиянинг кўпгина областларида қилингани каби ер кадастрини тезроқ тасдиқлашни қатъий талаб этмоқда.

Орол денгизи районида ва Амударёнинг қуйи оқимида экология вазияти ёмонлашганлиги сабабли Туямўйин Нукус-Тахтакўпир улкан водопроводи жадал суръат билан қурилмоқда. Бироқ шаҳарларга қувурлар ётқизиш ҳамда шаҳар ичида, хўжаликлараро ва ички хўжалик водопровод тармоқларини ётқизиш ташвиш туғдирмоқда. Шундай аҳвол юз бериши мумкин: магистрал водопровод қурилади-ю, сув оладиган шоҳобчалар битмай қолади.

Районимиз хўжаликлари чўл зонага жойлашган, деди Нишон районидаги Усмон Юсупов номли совхоз пахтачилик бригадасининг бошлиғи **С. Холбоев.** Бу ердаги ҳосил дренаж системаларининг, ирригация иншоотларининг аҳволига боғлиқ. Ҳолбуки, районда мелиорация ва суғориш шохобчаларининг аҳволи учун жавоб берадиган, уларни ремонт қилиш билан шуғулланадиган биронта ҳам ташкилот шу пайтгача йўқ.

Эндиликда капитал маблағларнинг 70 проценти реконструкциялаш ишларига сарфланишини эшитиб, хурсанд бўлган эдик. Аммо афсуски, бу гаплар ҳозирча фақат оғиздагина қолиб кетмоқда. Районимизда дурустроқ бир ўзгаришни сезаётганимиз йўқ.

Комплекс механизация — пахтачиликнинг келажаги. Лекин бизда шу пайтгача ҳам яхши пахта териш машиналари, самарали дефолиант йўқ.

Афсуски, бизни ҳам, тўқимачиларни ҳам қаноатлантира оладиган ғўза навлари яратилмаган.

Биз пудрат асосида ишлашга ўтдик. Бу — муваффақиятларимизнинг энг муҳим шартидир. Бироқ биз да оилавий пудрат тўғрисида гапиришганида асосий эътиборни моддий жиҳатдан таъминланишга қаратадилар. Фақат пул тўғрисидагина ўйламай, деҳқоннинг маънавий дунёси тўғрисидам ҳам ўйлаш керак. Бизда ҳозир мактаблар етишмайди, ишдан кейин ҳордиқ чиқарадиган жой йўқ. Қишлоқда стадионлар, спорт иншоотлари ҳам йўқ.

Чиноз районидаги «Октябрь 40 йиллиги» колхозининг раиси **П. Ф. Саулькин** ўз нутқида алмашлаб экишни тўла ўзлаштириб экин майдонлари структурасида бедапояларни камида 26-28 процентга етказгандагина ерларнинг унумдорлигини сақлаб қолиш мумкинлигини таъкидлади. Аммо хўжалик бунга ҳозирча эриша олгани йўқ.

Тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтишда маҳсулот таннархини камайтириш муҳимдир. Бироқ РАПО аппаратини сақлаш учун колхознинг қанчадан-қанча маблағи сарфланмоқда, унинг штатлари ортиқча кенгайтириб юборилган. Агар бошқариш аппаратини биз сақлаб турган эканмиз, унинг миқдор ва сифат составини ўзимиз белгилашимиз керак.

Ажабланарли томони шундаки, биз қанча яхши ишласак, давлат бюджетига шунча кўп ажратма ўтказамиз. Агар хўжалик рентабеллиги 40 процентдан юқори бўлса. давлат бюджетига ажратма 9 процентни ташкил этади. Ҳолбуки, рентабеллик даражаси камроқ хўжаликларда ажратма 6 процентга тенг бўлади.

Нотиқ социал масалаларни ҳал этишга катта эътибор берди. У районда ишлаётган 34 йил давомида биророрта колхоз маданият саройи қургани йўқ. Район марказида ҳам маданият саройи йўқ. Ҳар йили қурилиш плани ҳеч қандай контролсиз тузилади — нимани қуриш фойдали эканини қурувчиларнинг ўзлари танлаб оладилар. Оқибатда энг зарур объектлар четда қолиб кетади. Районда шу вақтга қадар ҳамма колхозлар ҳам газлаштирилмаган.

Меҳнат унумдорлигини ошириш бутун колхоз ишлаб чиқаришини юксалтиришга, социал, маданий-маиший масалаларни ҳал этишга ижобий таъсир қилади.

Республика қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришидаги иқтисодий аҳвол ҳамон мураккаб бўлиб турибди, деб таъкидлади ўз нутқида Ўрта Осиё Қишлоқ хўжалик экономикаси илмий-тадқиқот институтининг директори **С. Н. Усмонов.** — Сўнгги 17 йил мобайнида ҳар бир ходимнинг иш унуми мамлакат бўйича ўртача 45 процент ўсди, республикамизда эса ана шу муҳим кўрсаткич илгариги даражасида қолди. Ҳозирги вақтда СССРда қишлоқ меҳнаткашининг ўртача иш ҳақи 98 сўм бўлса, республикамизда бу кўрсаткич 40 процент кам бўлиб, бор-йўғи 58 сўмга тенгдир.

Меҳнат унумдорлигини ошириш, меҳнат харажатларининг энг мақбул нормативларини қидиришни биз содир бўлган аҳволдан чиқишнинг йўли, деб биламиз. Институтда меҳнат сарфи нормативларининг 150 тага яқин варианти ишлаб чиқилган. Бу вариантларда деҳқончилик зонаси, хўжаликларнинг жойлашуви, пахтанинг ўртача ҳосилдорлиги, механизациялаш даражаси сингари омиллар ҳисобга олинган. Олимларнинг ҳисобларига қараганда, ана шу ишланмаларнинг жорий этилиши меҳнат унумдорлигини 25—30 процент ошириш имконини беради. Бунга эришиш осон эмас. Маъмуриятчилик, буйруқ бериш билан муаммолар ҳал бўлмайди. Хўжалик юритишнинг иқтисодий методлари, меҳнатнинг пировард натижаларидан деҳқонларнинг моддий манфаатдорлигини ошириш лозим. Ҳақ тўлаш системасини шу тариқа қайта қуриш зарурки, оқибатда пул бажарилган ишнинг ҳажми учун эмас, балки олинган маҳсулот учун берилсин.

Фикримизча, меҳнатни ташкил этишнинг бу тартибини пудрат коллективларида қиёмига етказиш мумкин. Ҳозир бу қишлоқдаги энг прогрессив иш формасидир. Республикада бу вазифа қоғозда аллақачон бажариб қўйилган. Ҳисоботларга қараб фикр юритадиган бўлсак, ҳозирнинг ўзидаёқ бригадаларнинг 80 проценти пудратга ўтказилган. Аммо бундан реал самара кўрилгани йўқ. Тажриба шундан далолат бериб турибдики, чоғроқ пудрат коллективлари оилавий звенолар, якка тартибдаги пудратчилар энг яхши самараларга эришмоқдалар. Республикамизда эса кўпинча 40 нафар ёки бундан ҳам кўпроқ киши ишлаётган бригадалар пудратга ўтказилмоқда. Тажриба кўрсатдики, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида шунчалик кўп одамларнинг куч-ғайратини ягона мақсадга эришишга сарфлаш жуда қийин. Натижада маҳсулот ишлаб чиқариш кўпайиш ўрнига кўпинча камайиб кетмоқда. Оқибатда пудрат ғоясининг ўзига путур етмоқда, меҳнаткашларнинг бу прогрессив иш формасига бўлган ишончи йўққа чиқмоқда.

Бу йил Ўзбекистон агросаноат комплекси олдида барча ишлаб чиқариш бўлинмаларини меҳнатни ташкил этишнинг пудрат формаларига ўтказиш вазифаси турибди. Республикада анча тажриба тўпланган. Оилавий пудрат пиллачилик, тамакикорлик, сабзавотчиликда қўлланилмоқда. Хонқа районидаги колхозларида оилавий пудрат тажрибаси маъқулланди ва у кенг ёйилмоқда. Кўпчилик хўжаликлар пешқадамлардан ибрат олишса арзийди.

Конимех районидаги «Шофиркон» совхозининг катта чўпони **Н. Бердиев** ўз нутқини чорвачилик муаммоларига бағишлади. У ўтган йили район чорвадорлари барча кўрсаткичлар бўйича социалистик мажбуриятларни бажаришганлигини таъкидлади. 5 миллион 470 минг сўм соф даромад олинди, тармоқнинг рентабеллиги 22 процентни ташкил этди. Буларнинг ҳаммаси меҳнатни хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш принципи асосида ташкил қилиш, наслчилик иши меҳнатни илмий ташкил этиш, фан ва техника ютуқларини қўлланиш самарасидир.

Аммо яна ҳам юқорироқ пировард кўрсаткичларга эришиш мумкин. Бунинг учун қўшимча резервларни ишга солиш лозим. Масалан, совхоз қўраларига электр энергияси туширилмаган. Электр энергияси хашакни майдалаш ва молларни суғоришдек сермеҳнат ишларни механизациялашга ёрдам берган бўлур эди. Артезиан қудуқларидан сув олиш учун насослар ва уларга эҳтиёт қисмлар ниҳоятда тақчил бўлиб турибди.

Қишлоқда социал соҳа суст ривожланмоқда. Бу, аввало, медицина хизматига тааллуқлидир. Айрим фермаларимиз совхоздан 150 километр нарида, малакали врачлар ишлаётган район марказидан қарийб 400 километр олисдадир. Чорвадорлар касал бўлиб қолишса тез ёрдам кўрсатиш анча мушкул.

Самарқанд районидаги «Москва» колхози правлениесининг раиси **Т. Норбоев** хўжалик меҳнатчилари иш тажрибаси билан ўртоқлашди.

Сабзавот ва узум етиштиришга ихтисослаштирилаётган бизнинг хўжалигимиз бир қанча йиллар давомида хўжалик ҳисоби вз ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш асосида ишламоқда, деди у. Ўтган йилнинг ўзидагина пландаги 16.100 тонна сабзавот ўрнига 22.500 тонна маҳсулот етиштирилди. Суғориладиган ҳар гектар ернинг ҳосилдорлиги 426 центнерни ташкил этди.

Бунга асосан илғор иш усуллари ҳисобига эришилди. Колхозда 123 та пудратчи звено ишлаб турибди, 1150 пудратчига 800 гектардан кўпроқ ер биркитиб қўйилган. Биз меҳнатга ҳақ тўлашнинг нарядсиз системасига тўла ўтдик. Натижада ҳар қарич ер кўпроқ самара бермоқда.

Бошқа ички ресурслардан ҳам фойдаланишга ҳаракат қиляпмиз, масалан, яқинда бошқарув аппаратини қисқартирдик, 30 дан ортиқ киши ишлаб чиқариш бўлинмаларига ўтиб ишлай бошлади. Хўжаликда юк ташишда арзон тушадиган от-аравалардан фойдалана бошладик.

Мустаҳкам иқтисодий база социал соҳани ҳам жадал ривожлантиришга имкон беради. Колхознинг ҳамма посёлкалари газлаштирилган, бу ерда саккизта нонвойхона, тўртта кийим тикиш ательеси, клублар, кутубхоналар, медицина пунктлари ишлаб турибди. Ҳали ҳамма ишлар амалга оширилгани йўқ, албатта. Кўпгина йўлларга асфальт ётқизишимиз, бир неча мактабни типовой бинога кўчиришимиз, одамларга хизмат қилиш маданиятини оширишимиз керак.

Бошқа долзарб муаммолар ҳам бор. Темирйўлчилар вагонларни ўз вақтида етказиб бермаётганликлари сабабли тез бузиладиган мева ва сабзавот уч-тўрт кунлаб ёз иссиғида вагонларга ортилмай қолиб кетмоқда, бузилмоқда. Чамаси баъзи харид нархларни кўриб чиқиш зарурати етилди. Масалан, колхозчилар бир килограмм қовоқ учун атиги тўрт тийин, бир килограмм ошкўк учун 20 тийин ҳақ оладилар. Пудратчилар хўжалик ҳисоби шароитида бундай маҳсулотлар етиштиришдан ҳақли равишда бош тортмоқдалар.

Сурхондарё область ижроия комитети раисининг биринчи ўринбосари, область агросаноат комитетининг раиси **Х. Шарафутдинов** область хўжаликлари республикада биринчи бўлиб тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтганлигини айтди. Аммо сурхондарёликлар пахта тайёрлаш икки йиллик планини бажармадилар, бошқа кўп экинлар ҳосилдорлиги ҳам паст, зарар келтираётган тармоқлар ҳам бор. Қишлоқ меҳнатчилари қайта қуриш давомида қандай қийинчиликларга дуч келишди? Энг аввало шуни айтиш керакки, планлаштириш оқсамоқда. Республика Госплани область планига 25 минг тонна пахта қўшди. Бунинг маъноси шуки, алмашлаб экиш учун ажратиб берилган ерларга ҳам чигит экишга тўғри келади.

Пахта толаси нархи тўғрисида ҳам ўйлаб кўрадиган пайт келди, чунки ҳозир пахта етиштириш унчалик фойдали эмас: Токзорларнинг, пиёз, эртаги карам экилган ерларнинг ҳар гектари икки-тўрт баравар кўп фойда бермоқда.

Озуқабоп экинлар ҳосилдорлиги камлиги учун, чорвачилик ва мева-сабзавотчилик самарасининг камлиги учун, аҳоли жон бошига қишлоқ хўжалик маҳсулоти истеъмол қилишни кўпайтиришдаги қолоқлик учун бизни ҳақли равишда танқид қилишяпти. Ўш деҳқонларининг тажрибаси эса илмий жиҳатдан асосланган алмашлаб экишни жорий этиш ва тармоқни ихтисослаштириш ҳисобигагина қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини ошириш, ем-хашак, сабзавот, мева етиштиришни кўпайтириш, чорвачилик маҳсулдорлигини ошириш мумкинлигини кўрсатмоқда. Кўп йиллик иш тажрибасига эга бўлган агроном сифатида бошқа йўл йўқ эканлигига ишонаман. Пахта етиштиришни оқилона планлаштириш Ўзбекистонни фақат пахта эмас, шу билан бирга витаминли маҳсулотлар, эртаги ва нодир озиқ-овқат экинлари маҳсулотлари билан таъминловчи асосий республикага айлантиришга ёрдам беради. Бизнинг қулай иқлим шароитимизда бу экинлар яхши ўсади. Қайта қуришимизнинг асосий йўналиши ана шундан иборат бўлиши керак.

«Ташсельмаш» заводининг директори **В. Д. Карлов** ўз нутқини пахта теримини механизациялаш муаммоларига бағишлади.

Ҳозир ишлаб чиқарилаётган пахта териш машиналари пахтани машинада сифатли теришни таъминлаш имконини беради: Айрим хўжаликлар ва бутун-бутун пахтакор регионларнинг тажрибаси шуни кўрсатиб турибди. Айни вақтда машиналар ошиб бораётган талабларга тўла-тўкис жавоб бера олмайди. Ҳозир кўплаб ишлаб чиқарилаётган техникани модернизациялаш соҳасидаги ишлар давом эттирилмоқда, бунда машина-механизмларнинг пишиқ-пухталигини ҳар бир машинанинг бутун агротехника мавсуми мобайнида бенуқсон ишлашини таъминлайдиган даражага етказиш масаласини ҳал этишга асосий эътибор берилмоқда. Янги истиқболли машиналар яратилмоқда ва ўзлаштирилмоқда. Шпинделларнинг қуйи тиргаклари чидамлилигини уч-тўрт баравар ошириш имконини берадиган конструктив ечим топилди. Механизаторларнинг истаклари эътиборга олинди: таркибий шпинделлар кенг қўлланиладиган бўлди.

Пахта териш машинасининг истиқболли комплексини яратиш тармоқлараро фан-техника маркази доирасида амалга оширилмоқда. Шу марказнинг режаларига биноан 1986-1987 йилларда терим агрегатларининг янги технология схемаларига эга бўлган 17 хил пахта териш машинаси ишлаб чиқилиб, дала шароитида синаб кўрилди. Машинани автомат тарзида бошқариш системаси, қатор оралари рельефидан нусха кўчириш усули ва бошқа техникавий ечимлар терим машиналарининг техникавий даражасини оширади. Синовлар бу йил ҳам давом эттирилади. 15 шпинделли барабанлар ўрнатилган машиналар ишлаб чиқарилади. Юз от кучига эга бўлган двигателли машиналарни ясаш режалаштирилмоқда. Бироқ пахтачиликни механизациялаш муаммосини конструкторлар ва ишлаб чиқариш ходимларининг куч-ғайратлари билангина ҳал этиб бўлмайди. Агросаноат комплексининг муассасаларига, хўжаликларнинг раҳбарларига ва қолаверса механизаторларга кўп нарса боғлиқ. Механик-ҳайдовчиларнинг тайёргарлик ва малака даражаси, машинани асрашнинг ташкил этилиши ҳам муҳим роль ўйнайди.

«Машхлопок» ишлаб чиқариш бирлашмасида пахта комплекси барча машиналарини янгилаш соҳасида аниқ мақсадни кўзлаб иш олиб борилмоқда. Модул принципидаги янги сеялкалар, штангали пуркагичлар ишлаб чиқилди. Модернизацияланган кўсак чувиш машинасининг унумдорлиги, чеканка машиналарининг пишиқ-пухталиги оширилади.

СССР Трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги министрлиги «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмасининг асосий заводини реконструкциялашни ниҳоясига етказиш учун етарли маблағ ажратиб бермаганлиги сабабли кучлироқ тракторларни ишлаб чиқаришга ўтиш орқага сурилмоқда. Республика хўжаликлари пахта териш машиналарига талабномаларни камайтирганлиги эса кишини ажаблантиради. Бу позицияни хато, деб ҳисоблаймиз. Заводга 10,5 мингта машина ишлаб чиқариш ҳақида йўл-йўриқ берган республика Давлат агросаноат комитетининг бу масаладаги позицияси ҳам бизга тушунарли эмас. Ишлаб чиқаришни интенсивлаш вазифасини техникасиз ҳал этиб бўлмайди.

Қурултой қатнашчилари республика агросаноат комплексининг барча ходимларига Мурожаатнома қабул қилдилар.

(ЎзТАГ).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми республика қишлоқ хўжалик органларида кўп йил самарали ишлаганлиги, мева-сабзавотчиликни ривожлантиришга катта ҳисса қўшганлиги учун ва туғилган кунига эллик йил тўлиши муносабати билан Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети раисининг ўринбосари, мева-сабзавот маҳсулоти, узум ва картошка етиштириш ҳамда қайта ишлаш бош бошқармасининг бошлиғи ўртоқ Сергей Геннадьевич **Хоревни** Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлади.

МАВСУМ ЯҚИН, ШАЙМИСИЗ?

Жиззах районидаги Карл Маркс номли совхоз раҳбарлари бу саволга бирор тайинли жавоб беришмайди. РАПОдагиларнинг ҳам тасаввурлари бошқача.

— Совхоз бўйича 1800 гектар ер текисланиши керак. Ҳозир бу иш 364 гектар майдонда бажарилган, — деди район агросаноат бирлашмаси кенгаши раиси вазифасини бажарувчи О. Каримов. — Экин майдонларига ҳозирғача 4100 тонна ўрнига 950 тонна маҳаллий ўғит чиқарилган...

Аммо хўжалик статисти Ёқуб Ваҳобов бошқа рақамни айтади: қўшни Тимирязев номли совхоздан ташиб келтирилган 1300 тонна ўғитнинг фақат 600 тоннасигина далага чиқарилган. Ер текислаш ҳақида ҳам шундай ҳар хил рақамлар: Т. Муродов бошлиқ бригадада бир кунда 10 гектар, 3-агроучасткада эса 15 гектар ер текисланаётганлиги ҳақида маълумотлар бериляпти. Аммо совхоз бўйича маълумотда эса бу ҳақда ҳеч нарса дейилмаган.

Совхозда экиш мавсумига тайёргарлик қониқарли эмас. Мавжуд техникани ремонт қилиш ҳам пайсалга солиняпти. Суғориш шохобчалари, коллектор ва дренажларни тозалашда фақат қўл кучидан фойдаланилмоқда. Бундай сусткашлик сабабли 10 минг кубометр ўрнига шу кунгача 800 кубометр ҳажмда суғориш тармоқлари тозаланди, холос.

Б. САТТОРОВ.

• *Ёзувчи минбари*

БОЛАЛАР АДАБИЁТИГА ЧАНҚОҚЛИК

ҲАЁТИМИЗ ҳамма соҳаларида ошкоралик ва қайта қуриш авж олган, босиб ўтган йўлимиз, ютуқларимиз, йўл қўйган беҳисоб камчиликларимиз қайта-қайта баҳоланаётган, навбатдаги вазифаларимиз аниқ белгиланаётган шу кунларда кенг жамоатчилик эътиборини болалар ва ўсмирлар китобхонлиги, эстетик диди ва маънавий дунёсининг шаклланишига қаратиш зарур бўлиб қолди. Боланинг камолоти — жамият камолоти, миллионлаб ривожланган, камолга етган индивидлар охир-оқибатда жамият ривожи ва камолотини белгилайди. Шунинг учун ҳам Октябрь инқилобининг биринчи кунларидаёқ мамлакатимизда, ҳамма яхши нарсалар болаларга, деб эълон қилинди. Аслида ҳам шундай бўлиши керак эди. Бу борада афсуски, хусусан бизнинг ўлкамизда қилинган ишлардан кўра, қилинмагани кўпроқ. Қилинмаётган, эътибор камроқ қаратилган соҳалардан бири — болалар китобхонлиги бўлди. Ҳа, биз узоқ йиллар давомида болалар китобхонлигига яхши эътибор бермадик. Ўзимиз яшаб турган дунё гўзалликларини болага китоб орқали тушунтириш осонроқ бўлишини кўп ҳолларда унутиб қўйдик. Қорни тўқ, усти бут, папкаси тўла дарслик, тағин нима керак, деб ўйловчилар кам эмас эди. Эстетик дид, юксак завқ, гўзалликдан ҳайратланиш, маънавий дунёнинг бой ва теранлиги кўпинча бадиий адабиёт, юксак сўз санъати, гўзал образлар, чиройли ғоялар таъсирида шаклланишига кўпинча амал қилмадик. Буюк Горькийнинг ўзимдаги барча гўзал фазилатлар учун китобдан миннатдорман деганини, Лев Толстойнинг таассуротларимнинг асосий қисмини боладикда олган таассуротларим ташкил қилади, деган ҳикматини билар эдик-ку, эътибор бермасдик. Болалик — гўзалликка ёрқин чанқоқ палла. Боланинг онгини оппоқ дафтарга ўхшатишади, нимани ёзсак — келажакда ўшани ўқиймиз, ҳеч нарса ёзолмасак, йиллар ўтиши билан ўша «оппоқ дафтар»ни қора доғлар қопларкан. Онгини «қора доғлар» қоплаганлар саксонинчи йилларнинг бошида кам бўлдими? Кўзбўямачилик, порахўрлик, шуҳратпарастлик, ўғрилик, чайқовчилик, амалпарастлик — салбий ҳолат деб номланган бу қусурлардан озмунчаси ошкор бўлдими? Булар қаёқдан пайдо бўлди? Нега пайдо бўлди? Нега энди бориб-бориб етмишинчи йилларнинг охири-ю, саксонинчи йилларнинг бошида безгакдек хуруж қилиб қолди? Бунинг сабаблари кўп албатта, бир сўз билан таърифлаб ҳам бўлмас. Иқтисодчининг ўз таърифи, тилшуноснинг бошқача мулоҳазаси, қонуншуноснинг ўз нуқтаи назари бор. Лекин мен болалар ёзувчиси сифатида «Салбий ҳолат» юз беришининг бош сабаби — ўша ҳолатга тушиб қолганларнинг маънавий қашшоқлигида, деб ҳисоблайман. Юристлар маънавий қашшоқ қалбда жиноят уруғи тез унади, деб ҳисоблашар экан. Қизиқ бир факт, сўнгги уч йил ичида жиноят туфайли қамоққа олинганларнинг ўртача ёши 45—50 ўртасида экан. Уларнинг болалик ва ўсмирлик палласи, яъни қалби ва руҳияти гўзалликка чанқоқ бўлган, ёрқинлик ва нурга талпинган, ҳақ ва ноҳақликни ажратиб олиш иштиёқи ёнган, ҳалоллик ва нопокликка тушуниб етадиган, жамиятнинг ахлоқ нормасини англаб оладиган, хулқи ва характери шаклланадиган палла эллигинчи йилларга тўғри келаркан. Ўша йиллари республикамизда «Ўздавнашр» номли бор-йўғи битта нашриёт бўлиб, болалар ва ўсмирлар учун нари борса 10-15 та китоб чоп этиб турган, холос. Бошқачароқ қилиб айтадиган бўлсак, ўша йилларнинг бола ва ўсмирлари бадиий китоб ўқишдан бадиият орқали ўзларини англаб етишдан, яъни маънавий жиҳатларини бойитишдан кўп ҳолларда маҳрум бўлиб қолган. Қорни тўқ, усти бут бўлгану, лекин маънавий дунёси, масалан, Иттифоқ миқёсидаги тенгқурларига солиштирганда анча қашшоқ бўлиб қолаверган.

Хўш, шу кунларда партиямиз бола тарбияси, тарбияланаётганларнинг юксак маданиятли бўлиши учун ҳамма шарт-шароитни яратиб берган пайтда болалар китобхонлиги қай аҳволда? Биз қалби, эстетик диди ва эҳтиёжи замон шиддатларига мос тез ўсиб бораётган ёш дўстларимизнинг талабини қондира оляпмизми? Ўқийсан деб тавсия этаётган китобларимиз ўқиляптими? Мавзу торлиги, жанрлар қашшоқлиги ёш китобхонни танлаб ўқишдан маҳрум қилиб қўймаяптими?

Ҳақиқат қиёслашда яхши очилади, дейишади. Қиёслаш учун бир-икки факт келтирмоқчиман. Мамлакатимиз китобхон мамлакат. Бола бошига йилига учтадан китоб нашр этамиз. Болтиқбўйи республикаларида 7—9 тадан, Украинада 5 тадан, Кавказ орти ўлкаларида салкам 6 тадан, бизнинг республикамизда эса, айтгани тилинг бормайди, бола бошига бор-йўғи 0,9 нусхадан китоб чоп этиляпти, холос. Ҳатто биттадан ҳам тўғри келмайди! РСФСРда болалар ва ўсмирлар китобига умумий қоғоз фондининг 27 проценти, Болтиқбўйи республикаларида 17—18 проценти, қўшни Тожикистон республикасида 14—15 проценти сарфланяпти. Бизнинг республикамизда эса, 1986 йилнинг ҳисобига кўра 7—9 процент қоғозлар болалар адабиётига ажратиляпти, холос. Бу нарса бизнинг болалар адабиётимиздаги энг аянчли аҳвол, мавзуларнинг торлиги, жанрларнинг қашшоқлигига ҳам сабаб бўлмоқда. Бой тарихий ўтмишимиз, алангали инқилоб йиллари, атрофимизни ўраб олган табиат, атоқли кишиларимиз, маданиятимизнинг ўтмишдаги арбоблари, фаннинг турли соҳалари ва касб-ҳунарнинг сирлари ҳақида биз болаларимизга деярли асарлар яратмаяпмиз. Мавзу ва жанримиз шунақа торайиб кетганки, панду-насиҳатдан иборат бўлган, кўпинча бир-бирини такрорлайдиган юпқа муқовали шеърий китоблар, нурсиз ва ширасиз ҳикоя ва қиссачалардан нарига ўтмайдиган бўлиб қолганмиз. Ҳа, биз болаларимизга замон талаб қилаётган даражада бадиий озуқа беролмаяпмиз. Алдагани бола яхши қабилида иш тутаётганга ўхшаймиз. Алдаётганимиз ҳатто шундан ҳам маълумки, масалан Москвадаги «Детгиз» нашриётида чоп этилаётган ҳар бир китобнинг ўртача ҳажми 12—14 босма листдан иборат, Украинадаги «Веселка» болалар нашриётининг ҳар бир китоби ўртача 11-12 босма листдан иборат, бизнинг «Ёш гвардия» нашриётимиз чоп этаётган китобнинг ўртача ҳажми 5—6 листдан нарига ҳеч қачон ўтган эмас. Кўриниб турибдики, ҳам бўйидан, ҳам энидан деганларидек, биз болалар адабиётини ҳам номдан, ҳам мазмундан ва мавзудан, ҳам ҳажмдан қисиб қўйганмиз.

МЕН ҚАРДОШ республикаларда кўп бўлдим, мактабларда, кутубхоналарда, пионер саройларида ўтказиладиган китобхонлар конференцияларида такрор ва такрор иштирок этдим. Яқинда ҳамкасбим Нурали Қобул билан Литва республикасида бўлиб Каунас, Клайпеда шаҳарларидаги кичик китобхонлар билан танишиб, суҳбатлашиш имкониятига эга бўлдим. Синфларга, дарсга кириб ўқувчиларнинг китобхонлиги, бадиий савияси, маданиятлилиги даражаси билан оз бўлса ҳам танишдик. 8-синфда бўлган адабиёт баҳсида ҳам қатнашдим. Қайтгач, ўзим туғилиб ўсган ва узоқ йиллар муаллимлик қилганим Бағдод, Ўзбекистон, Киров районларида бўлиб, болалар китобхонлигини ўрганиб кўрмоқчи бўлдим. Китобни оз чиқаряпмиз. Бу бир гап. Хўш, ўша оз китоблар қандай ўқиляпти экан, шунга ўхшаш муаммолар билан қизиқдим. Аввалги алам ва армонимга яна шунча алам ва армон қўшилгандек бўлди. Бир мисол: Киров райони забардаст район, йилига 63 минг тоннадан орттириб пахта беради, план тўлмаган йил йўқ, хўжаликлар бақувват, 153 минг аҳоли яшайди, иккита китоб магазини бор, бир йиллик савдо 80 минг сўм атрофида. Бошқача қилиб айтганимизда, киши бошига ўртача 55-56 тийинликдан китоб сотиб олинган. Бу Иттифоқ миқёсидан олти баробар паст деган сўз. Район мактабларида эллик мингдан ортиқ ўқувчи-ёш таълим олмоқда. Ана шуларга сотилган китобларнинг суммаси билан ҳам қизиқдим — бола бошига йигирма тийиндан ошмайди. Йигирма тийинлик! Эҳтимол лабни қаттиқ тишлаб бунга ҳам чидаш мумкиндир, ахир шунча йиллардан буён чидаб келяпмиз-ку, чидамлиликда ном чиқарганмиз-ку! Мен районнинг узоқ бир қишлоғида бўлиб, йигирмата хонадонда меҳмон бўлдим, атайлаб кўп болали оилаларни танладим. 8 хонадон йил давомида биттадан, гоҳо иккитадан китоб сотиб олган, қолган 12 хонадонга йил давомида битта ҳам бадиий асар кирмаган. Хонадон бошлиқларидан бири «папкаси тўла китоб, ўшани ўқийверсин» деди, папкани очиб кўрсак, текинга берилган дарсликдан бошқа ҳеч нарса йўқ экан... Бунақа мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин, гап уларнинг кўплигида эмас, балки чидаб бўлмайдиган даражада аянчли эканлигида, турғунлик даврининг касофати туфайли, ана шу аянчли аҳволга кўникиб қолганимиздадир. Бугунги талаб болани бир амаллаб катта қилиб олишдангина иборат эмас, йўқ, энди унинг маънавиятини ҳам тўлдириш, бадиий дид, эстетик завқини ҳам тарбиялашдан иборат бўлиб турибди. Қайта қуриш пайтида онг ва психологияни ҳам қайта тарбиялашдек улкан вазифа қўйилаётган экан ва бунда инсон омили асосларнинг асоси деб олинаётган экан, инсон шахсининг шаклланадиган палласи — болалик ва ўсмирликка, хусусан унинг китобхонлигига бепарво бўлиш келажак олдидаги масъулиятни ҳис қилмасликдир. Ҳа, биз болалар китобхонлигига бепарво бўлиб келдик. Энди ундан қутилиш йўлларини ахтаришимиз керак, меъёрига етган, етказолмаган мулоҳазаларимни тугатишдан олдин бир-икки таклифларни ҳам айтиб ўтмоқчиман;

Ёзувчилар союзимиз сўнгги йилларда ўзаро алланарсаларни талашиб ўзи билан ўзи бўлиб қолди. Ўзбекда сигирлар сув ичганда, бузоқчалар муз ялайди, деган гап бор. Ҳозир болалар адабиёти, хусусан болалар китобхонлиги муз ялаётган бузоқчалар аҳволига тушиб қолган. Союзимиз болалар адабиётига эътибор бериб, навбатдаги кенгашларидан бирини болалар китобхонлигига қаратса;

Маориф министрлиги болалар китобхонлигига эстетик тарбиянинг асосий воситаларидан бири деб қараб, қардош республикаларда бўлаётгани каби ҳар ойнинг бир кунини «Ўқилган китоблар мунозараси куни» деб эълон қилса;

район комсомол комитетлари халқ маорифи бўлими раҳбарлари билан биргаликда, ҳар йили бир марта кўп ўқиган — тушуниб ўқиганлар конкурсини ўтказиб турса;

ҳар йили март ойининг охирги ҳафтасида ўтказиладиган «Болалар адабиёти ҳафталиги» кунлари расмиятчиликка айланиб қолган. Уларнинг жонли ва мазмунли ўтишига энди район партия комитетлари раҳбарлик қилса...

Мана шуларнинг амалга ошишини отахон газетамиз «Совет Ўзбекистони» назорат қилиб борса. Акс ҳолда болаларимизнинг китобхонлиги, маданий ва бадиий савияси Иттифоқдаги бошқа тенгдошларидан ортда қолиб кетаверади.

Худойберди ТЎХТАБОЕВ.

• *Дунё воқеалари*

СССР мудофаа министри армия генерали Д. Т. Язов билан суҳбат

Эришилган аҳдлашувга мувофиқ Швейцариянинг Берн шаҳрида СССР мудофаа министри армия генерали Д. Т. Язов АҚШ мудофаа министри Ф. Карлуччи билан учрашади. СССР мудофаа министри ТАСС мухбирининг саволларига жавоб қайтарди.

Савол: Ғарбда СССР билан АҚШ мудофаа министрларининг биринчи учрашувига шов-шув туси берилмоқда. Сизнингча, бундай учрашувнинг амалий натижалари қандай бўлиши мумкин? Бу учрашувнинг Совет-Америка мулоқотини ривожлантиришга қўшадиган ҳиссаси қандай бўлади?

Жавоб: СССР ва АҚШ мудофаа министрларининг учрашувига биз Совет-Америка мулоқоти билан боғлиқ ҳолда қараймиз. Бу мулоқотнинг халқаро хавфсизлик учун, тинчлик тақдири учун аҳамиятини ҳамма эътироф этган. 1985 йил ноябрида Женевада Олий даражада бўлиб ўтган учрашувда қабул қилинган Совет—Америка қўшма Баёнотида СССР билан АҚШ ўртасидаги ҳар қандай можаро ҳалокатли оқибатларга олиб бориши мумкинлиги уқтирилган. Шу сабабли улар ўртасида урушнинг — ядро уруши ёки оддий урушнинг олдини олиш ғоят муҳимдир. Томонлар ҳарбий устунликка эришишга уринмаслик мажбуриятини олганлар.

Биз жаноб Ф. Карлуччи билан бўлажак учрашувни СССР билан АҚШ ўртасидаги ҳамжиҳатлик ва ишонч мақсадларини кўзлаб ҳарбий-сиёсий ва ҳарбий-техникавий масалаларни ҳар томонлама муҳокама қилиш имкониятлари билан боғламоқдамиз.

Учрашув давомида АҚШ билан СССР ҳарбий доктриналарининг асосий қоидаларини муҳокама қилиш ва таққослаш, қурол-яроғларни камайтириш ва чеклашнинг принципиал масалаларини кўриб чиқиш кўзда тутилмоқда. Бунда СССР билан АҚШ ташқи ишлар министрлари ва делегациялари Женевада олиб бораётган расмий музокараларни бу учрашув билан алмаштириш мақсад қилиб қўйилмаган. Стратегик ҳужум қуроллари ва ракетадан мудофаа воситаларини чеклаш, Европада қуролли кучларни ва оддий қурол-яроғларни қисқартириш, ядро синовларини тўхтатиш, химия қуролини тақиқлаш ва тугатишга оид энг ўткир ва кечиктириб бўлмайдиган масалаларни ҳал этиш йўлларини қидириб топишга кўмаклашиш кўзда тутилади. Биз суҳбат ошкора, амалий тусда бўлади, деб умид қилмоқдамиз.

Биз АҚШ ва СССР қуролли кучлари ўртасида можаро чиқишининг олдини олиш масалаларини муҳокама қилишга тайёрмиз. Учрашув чоғида ҳарбий йўл билан алоқаларни ривожлантириш тўғрисида фикрлашиб олиш умидидамиз.

Буларнинг ҳаммаси Совет-Америка мулоқотини янада чуқурлаштиришга хизмат қилиши мумкин, деб ҳисоблаймиз.

Савол: СССР мудофаа министрлиги ва АҚШ мудофаа министрлиги вакиллари ўртасида бундан буёнги алоқалар кўзда тутиладими? Агар кўзда тутилаётган бўлса қандай даражада ва қандай мақсадлар билан ўтказилади?

Жавоб: Ҳа, кўзда тутилмоқда. Жумладан бу йил СССР Қуролли Кучлари Бош штаби бошлиғи маршал С. Ф. Ахромеев штаб бошлиқлари бирлашган комитетнинг раиси адмирал У. Кроунинг таклифига мувофиқ Вашингтонга визит билан бориши кўзда тутилмоқда.

(ТАСС).

ВЕНАДАГИ МАСЛАҲАТЛАШУВЛАРДА

ВЕНАда 14 март куни Варшава Шартномасида қатнашувчи давлатлар ҳамда НАТО вакилларининг Европада Атлантикадан Уралгача қуролли кучлар ва оддий қурол-яроғларни қисқартириш тўғрисидаги музокаралар мандатини ишлаб чиқиш юзасидан маслаҳатлашувлари доирасида навбатдаги учрашув бўлиб ўтди.

(ТАСС).

МУЗОКАРАЛАР ЯНА БОШЛАНДИ

ЖЕНЕВА, 15 март. (ТАСС). БМТ Бош секретарининг шахсий вакили Диего Кордовес воситачилигида кеча бу ерда Афғонистон — Покистон музокаралари яна бошланди. Д. Кордовес Покистон ва Афғонистон делегацияларининг бошлиқлари З. Нуроний ва Абдул Вакил билан учрашди.

Маълумки, Афғонистон—Покистон музокаралари 2 март куни бошланган эди. Унда Афғонистон теварагидаги вазиятни нормаллаштириш билан боғлиқ масалалар кўриб чиқилмоқда. Афғонистон томони муҳокама қилинаётган масалалар юзасидан конкрет битимларга эришишга тайёрлигини бир неча бор маълум қилди.

ОММАВИЙ НАМОЙИШ

ГАВАНА. Сальвадор пойтахтида Америкага қарши оммавий намойиш бўлди. Неча юзлаб сальвадорликлар «Янкилар, Сальвадордан жўнаб қолинг» деган сўзларни баралла такрорлаб, мамлакатда ҳукмронлик қилаётган халққа қарши режимнинг Америка қўллаб-қувватлаётганлигига норозилик белгиси сифатида АҚШ элчихонаси олдида тўпландилар. Намойиш қатнашчилари оппозиция раҳбарларига қарши маъмурлар ўтказаётган қаттиқ жазо чораларининг тўхтатилишини талаб қилдилар.

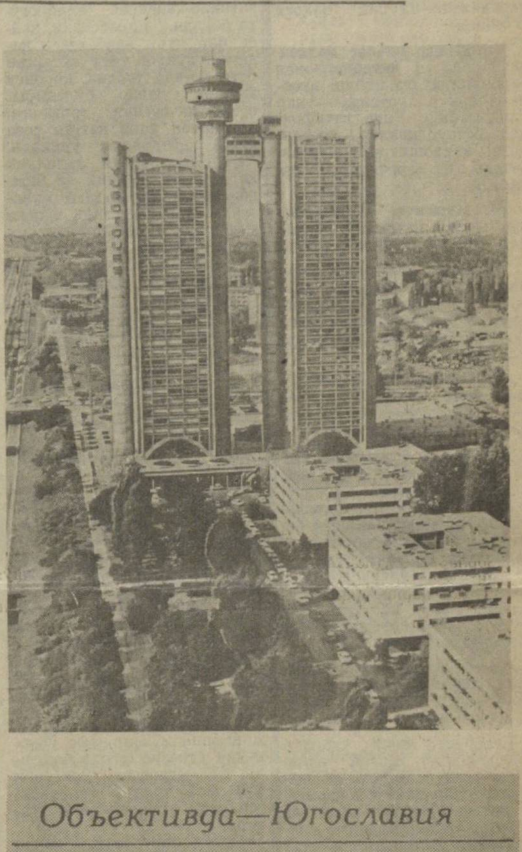

Объективда—Югославия

Чирой очаётган Белград

Югославия Социалистик Федератив Республикасининг пойтахти — Белград шаҳри йил сайин чирой очиб бормоқда. Кейинги йилларда шаҳар кенгайди, Сава дарёсининг сўл соҳилида эса янги район қад кўтарди. Бу район ўзига хос архитектурада қурилган замонавий уйлари билан эътиборни ўзига жалб этади. Бундан ташқари у турар жой, маданият ва саноат қурилиши кўлами билан ҳам шуҳрат қозонган.

Суратда: Белград «дарвозаси» деб аталувчи баланд бино.

АХБОРОТ

АНДИЖОН

ҚЎШИМЧА ФОЙДА

● Советободдаги «Тарандубитель» ишлаб чиқариш бирлашмаси қошида ташкил этилган «Камалак» кооперативи бу йил 132 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарди.

Кооператив ҳозир хўжалик сумкалари, болалар қалпоқчалари, фартуклар каби ўндан зиёд турда маҳсулот тайёрламоқда. Бу маҳсулотлар ташлаб юборилаётган чиқитлардан тайёрланаётган бўлсада, сифати ва кўркамлиги жиҳатдан асосий ишлаб чиқаришдаги маҳсулотлардан қолишмайди. Шунинг учун ҳам кооперативга бу йил ўтган йилдагига нисбатан қарийб саккиз баравар кўп буюртма тушди.

Бирлашмада кооператив ташкил этилиши билан илгаригидек чарм-галантерея маҳсулотлари қийқимларини ташлаб юборишга чек қўйилди.

СИФАТГА ҚАРАБ МАОШ

● Комсомолобод районидаги «Дўстлик» совхози 3-бўлими ишчилари янги уйларга кўчиб киришди.

Яқин-яқинларгача совхозда фойдаланишга топширилган уй-жой бинолари сифатига кўплаб эътирозлар билдирилар эди. Қурувчилар меҳнатига ишнинг пировард натижасига қараб ҳақ тўлашнинг йўлга қўйилиши билан ишнинг сифати кескин яхшиланди.

Бу янгилик аввалига серташвишдек туюлган бўлса кейинчалик қурувчиларга ҳам, буюртмачиларга ҳам маъқул бўлиб қолди. Совхознинг 3-бўлимида фойдаланишга топширилган 10 та икки квартирали уйнинг ҳаммасида ванна, душ, иссиқ ва совуқ сув бор. Илгари бундай қулайликлар эътибордан четда қоларди.

Бу янгиликдан қурувчилар қандай наф кўришди? Бу ерда иш олиб бораётган «Андижанводстрой» трестининг 6-механизациялашган кўчма колоннаси қурувчиларининг ўртача ойлик маоши сифатли иш бажаришлари ҳисобига 15-20 процентга ортди.

К. НИШОНОВ.

• *Газетхонлар хатларидан*

ЖАНГОВАР ЙИЛЛАРНИ ЭСЛАБ...

Яқингинада халқимизнинг фахри ва ифтихори бўлган Қуролли Кучларимизнинг 70 йиллиги нишонланди. Шу муносабат билан редакциямизга кўплаб хатлар келди. Улар Ватанимизнинг турли бурчакларидан, турли шаҳар ва қишлоқларидан йўлланган. У хатларда Совет Армиясининг қаҳрамонлик йилномасини яратган ажойиб саркардалар, жасур жангчилар ҳақида ҳаяжонли лавҳалар, сатрлар бор.

«Улуғ Ватан уруши тугаганига 40 йилдан ортиқ вақт ўтди, — деб ҳикоя қилади львовлик уруш ветерани **Михаил Алексеевич Матвеев.** — Лекин биз шу кунгача ўша оловли йилларни унутганимиз йўқ.

Уруш бошланган пайтда М. Маҳкамов отувчи-радистлик касбини ўрганаётган эди. У Шимоли-ғарбий фронтда учувчи Лавров ва штурман Михеев билан бирга ҳарбий қасамёд қабул қилди. Довюрак комсомол экипажи тўртинчи марта ҳавога кўтарилганда уриб туширилди, лекин барча экипаж аъзолари тирик қолишди. Олдинда ҳали янада мураккаб синовлар турарди.

Мана, эскадрилья командири Панченко бошчилигида Пе-2 самолёти Дон дарёси ортидаги Подгоровки деган жойда тўпланган душман танклари ва бошқа техникасини бомбардимон қилиш учун ҳавога кўтарилди. Топшириқни бажаргач, эскадрилья ўз аэродроми томон йўл олди. Лекин Дон дарёсига етмасдан улар душман зенитчи батареяларининг кучли ўқига дуч келишди. Шу аснода фашист қирувчи самолётлари пайдо бўлиб, бомбардимончиларимиз билан ҳаво жанги бошлашди. Бизнинг самолётимизни орқа томонидан мўлжалга олиш учун ҳаракат қилган душман самолёти хатога йўл қўйди ва ўқчи радистимизнинг ўқига дучор бўлди. Фашист қирувчи самолёти ёниб кетди ва ерга қулади. Лекин Лавров, Михеев, Маҳкамовларнинг самолёти ҳам жиддий зарар кўрди.

...Снаряд портлаб кетиб, Маҳкамов оёғидан оғир жароҳатланди. Рация ҳам ишдан чиқди. У юқоридаги люкка қараб, учувчи ва штурманни кўрмади. Сўнгги кучини ишга солиб, парашют билан самолёт кабинасидан ўзини ерга отди. У парашют очилганда душман мудофаасининг олдинги маррасига тушаётганини сезди. Лекин шамол йўналиши ўзгариб, парашютни Дон дарёси томон олиб кетди. Маҳкамов дарёнинг тўлқинлари устига тушди ва ҳушидан кетди. У ўзига келганда ертўлада ётарди. Уни ўзимизникилар дарёдан қутқариб олиб, иссиққина ертўлага жойлаштиришди. Шу ердан госпиталга юборишди.

Шифокорлар жангчининг ҳаёти учун узоқ вақт курашишди. У тузалгандан сўнг ўз жонажон полкига қайтди. Аммо энди учиш мумкин эмас эди. Шунинг учун Маҳкамов ўз касбини ўзгартириб, аэродромда механиклик қила бошлади. Уруш тугагунча икки юздан ортиқ самолётни учишга тайёрлади.

Бизнинг қаҳрамонимиз урушни Берлинда тугатди ва рейхстаг деворларида ўз дастхатини қолдирди. У Қизил Юлдуз ордени, кўплаб медаллар ва ташаккурномалар олган эди.

Кўп йиллар ўтди. Жасур жангчининг изини йўқотдим. Шунингдек, учувчи Лавров ва штурман Михеевнинг ҳам тақдири ҳамон менга номаълум. Сержант Маҳкамов билан Сталинграддан Берлингача бўлган жанговар йўлни бирга босган эдик».

Журналист **М. Самадов** Совет Иттифоқи Қаҳрамони Ғулом Ёқубовнинг жасорати ҳақида, Олтинкўл райони уруш ва меҳнат ветеранлари кенгаши раисининг ўринбосари **Х. Уринбоев** А. Қосимовнинг гитлерчиларга қарши курашда кўрсатган мардлиги ва қаҳрамонлиги ҳақида ҳикоя қиладилар. Шунингдек, самарқандлик **К. Исмоилова,** сурхондарёлик **Н. Зиёев**нинг хатларида ҳам совет солдатининг букилмас иродаси, жанг майдонларидаги жасорати ҳақида сўз боради. Андижонлик **Қ. Маҳкамов** йўллаган мактубда армия ва халқнинг мустаҳкам бирлиги, республикамиз меҳнаткашларининг фронт орқасидаги фидокорона меҳнати, Ўзбекистонга эвакуация қилинган турли миллат фарзандларига кўрсатган меҳр-оқибатлари ҳақидаги факт ва мисоллар келтирилган.

Ҳеч ким, ҳеч нарса унут бўлмайди. Айниқса жангоҳларда тобланган дўстлик ҳеч қачон унутилмайди. Ҳамон қуролдошлар бир-бирларини қўмсаб, она-Ватан мустақиллиги халқ бахт-саодати йўлида елкама-елка туриб жанг қилган қуролдошларини излайдилар. Ҳамон улар дийдор кўришиш учун бир-бирларига талпинмоқдалар.

«1943 йилда эндигина 18 баҳорни қаршилаган В. Савочкинни ҳарбий хизматга чақиришди. Шўрчилик Қодир Маҳкамов ҳам шу йили кўнгилли бўлиб фронтга жўнайди. Йигитлар бир взводда хизмат қила бошлайдилар. 1944 йилнинг 21 июнида 3-Украина фронтининг Қизил Юлдуз орденли 298-гвардиячи Свирь дивизиясининг 299- полки сафида жангга киришади. Свирь дарёсини кечиб ўтишда Савочкин яраланди, Қодир дўстига ёрдам қўлини чўзди. Кейинчалик ўзи ҳам ярадор бўлди. Врачлар уларнинг ҳаётини сақлаб қолишди.

Балатон йўналишидаги жангларда кўрсатган мардлиги учун иккала дўст учинчи даражали «Шуҳрат» ордени билан, кейинчалик эса «Жасурлиги учун» медали билан мукофотланишди. Буюк Ғалабанинг 40 йиллигида эса биринчи даражали Ватан уруши ордени билан тақдирланишди. Берлинда Ғалабамиз байроғи ҳилпираганда, улар Чехословакияда эдилар. Ўша йили қуролдошлар йўли айри тушди.

Дўстлар бир-бирларини узоқ изладилар. Ниҳоят Қодир Маҳкамов «Красная Звезда» газетаси ёрдамида қуролдошларининг адресини топди. Ўтган йили 9 Майда Москвада десантчи-ветеранларнинг учрашуви бўлди. Шу ерда икки дўст бир-бирлари билан дийдор кўришишди.

— Орадан шунча йил ўтиб кетди-я, — деди кўзлари жиққа ёшга тўлган Ваня амаки.

Иван Иванович Савушкин ўзининг 1987 йилги меҳнат отпускасини Сурхондарёда — қуролдоши Қ. Маҳкамов хонадонида ўтказди. Узоқ йиллик айриликдан сўнг улар бир-бирларининг меҳрларига тўйишди», — деб ёзади журналист **М. Тангиров.**

Шунингдек, Василий Порик номли Бутуниттифоқ «Қидирув» клуби раҳбари **Э. Латипов** Киев бўсағасидаги Фастово станцияси ёнида 418-танк дивизияси 2-батальони жангчиси фарғоналик Қодиржон Усмоновнинг жасорати ҳақида зўр ҳаяжон билан ёзар экан, қаҳрамонни билганлар шу ҳақда «Қидирув» клубига (Бухоро области, Ғиждувон шаҳри, 706710, Ғ. Ғулом кўчаси 8-уй) маълум қилишларини сўраймиз.

Редакцияга хат йўллаган наманганлик **Т. Раҳимов, Қ. Ҳошимов,** карманалик **Қ. Мусаев, Қ. Мамадраимов,** бухоролик **Ж. Наврўзов,** манғитлик **Қ. Ердашев**нинг хатларида ҳам жангоҳларда тобланган қардошларча дўстлик мадҳ этилади.

Оталар жасорати — фарзандлар мероси. Она-Ватанимиз посбонлари ота-боболарининг жанговар анъаналарини давом эттирмоқдалар. Улар совет кишиларининг ижодий меҳнатини, Ватанимиз осмони мусаффолигини ўз постларида ҳушёр туриб қўриқламоқдалар. Редакциямизга келаётган кўпгина хатларда ўз интернационал бурчини шараф билан адо этган интернационалист-солдатлар, жанговар ва сиёсий тайёргарликда юқори кўрсаткичларга эришаётган йигитлар ҳақида ҳикоя қилинади. Оддий солдатлардан **А. Икромов, Ҳ. Абдуқодиров, Ш. Олланазаров** ва бошқаларнинг хатларидан ана шундай маънони ўқийсиз.

М. МИРЗАМУҲАМЕДОВА.

ФОЖИА УНУТИЛГАНИ ЙЎҚ...

Ёдгорлик пойига ҳамиша гуллар қўйилади. Бу гулларни одамлар ҳар куни олиб келишади. Айниқса ҳозир, Америка жазо отрядларининг аскарлари Сонгми жамоасига қарашли икки қишлоқ аҳолисидан ваҳшийларча ўч олган фожианинг йигирма йиллиги арафасида бу ерда айниқса одамлар гавжум. Вьетнамликлар ва мамлакатга келган меҳмонлар мана шу бетон плиталар остида ётган қариялар, аёллар ва болалар хотирасини ҳурмат билан эсга олиш учун бу ерга келмоқдалар...

Вьетнамнинг шимолида ҳам, жанубида ҳам Сонгмига ўхшаган жамоалар кўп. Бу жамоаларда деҳқонлар яшайдилар, улар қийин табиий шароитларда шоли етиштирадилар. Ҳамма ўз ризқ-рўзи ҳақида баб-баравар қайғуради. Вьетнамликлар тушунчасида жамоа — уруғ ҳисобланади. Жамоага қарашли ҳамма қишлоқларда (Сонгми жамоасида бундай қишлоқлар Милай деган умумий ном билан аталади ва уларнинг сони тўртта бўлиб, 1, 2, 3 ва 4 рақамлари билан белгиланади) қариндош-уруғлар яшайдилар. Бир қишлоқ билан иккинчисининг ораси 1-2 километр келади. Ҳамма бир-бирини танийди.

Эҳтимол, бошқаларга нисбатан Сонгми жамоаси аҳлининг ҳаёти оғирроқдир, чунки денгиз уларга муттасил ҳужум қилиб туради. Сув кўтарилган вақтда денгиз суви катта-катта майдонларни босиб кетади. Шу сабабли одамлар ҳамиша ҳушёр туришлари керак. Улар денгизнинг ҳужумини тўхтатиш учун тўғонлар қурадилар, сунъий тўсиқлар барпо этадилар. Шундай қилинмаса, шолипояни шўр сув босиб, ҳосилни нобуд қилади. Денгиз кўпинча одамларни боқишига қарамай, уларга нисбатан шафқатсиздир. Ёмғир мавсумида соҳилга довул даҳшатли куч билан урилади ва шунда аҳолида ҳушёрлик зарур бўлади: тўлқинлар тўғонларни ўпириб қишлоқларни ва далаларни сув босиши мумкин. Бундай аҳвол тез-тез юз беради. 1986 йилнинг декабрида Сонгми жамоаси жойлашган Нгиабинь вилояти территориясининг 15 проценти сув остида қолди. Шу боисдан Сонгми аҳли ҳар бир килограмм шоли, денгизда овланган ҳар бир балиқ қадрини яхши билади. Улар инсон ҳаёти қадрини ҳам биладилар, Америка босқинчилари қўлида ҳалок бўлганларни унутганлари йўқ. Ер юзида тинчлик бўлишини талаб қилмоқдалар.

...Фожиа 1968 йил 16 март куни юз берган эди. Америка солдатлари Сонгмига довул каби хуруж қилдилар. Улар жамоанинг тўрт қишлоғидан иккитасини — 3-Милай ва 4-Милай қишлоқларига ўт қўйдилар, аҳолини эса қириб ташладилар.

Ҳозир Вьетнам осмони тинч, жануб ва шимол бирлашиб ягона оила бўлиб яшамоқдалар. Сонгми жамоасининг ёндириб юборилган қишлоқлари қайта тикланди. Бу қишлоқлардаги янги уйлар асосан ғиштдан қурилган. 1968 йил 16 март фожиасини бу ердаги мемориал, музей, 504 киши дафн этилган қардошлик мозори ҳамда кишилар қалбидаги битмаган яралар эслатиб турибди. Давлат ва халқ биргалашиб пул тўплади ва Сонгмида ҳалок бўлганлар хотираси 1976 йилда абадийлаштирилди.

...Экскурсовод 30 яшар Фам Тхи Чинь фожианинг тирик қолган беш гувоҳидан биридир. У беш йилдан буён шу ерда гид бўлиб ишламоқда. Ўша даҳшатли кун воқеалари тўғрисида гапирганида, у ўзини хотиржам кўрсатишга уринади, аммо уддасидан чиқа олмайди. Кўзлари ёшга тўлади. Тхи Чинь йиғлаб туриб, лейтенант Колли взводининг солдатлари ўз қариндош-уруғларини отиб ташлаганликлари ҳақида сўзлайди.

— Ўзини «озодлик ва демократия таянчи» деб атаган мамлакат одамлари қандай қилиб бундай ёвузлик қилишларини ҳеч тушуна олмайман, — дейди Чинь. — Чунки ўша куни, мен яшаган 4-Милай қишлоғида фақат биз, болалар, оналаримиз ва қарияларгина қолган эди. Мен газеталарда АҚШ президентининг инсон ҳуқуқлари ва озодлик ҳақидаги гапларини ўқиганимда ана шу «озодлик ва демократия ҳимоячилари» менинг қариндош-уруғларимни ўлдирганликларини эслайман. Ахир америкалик солдатлар қариндошларимни асосий ҳуқуқдан — яшаш ҳуқуқидан маҳрум қилдилар. Сўнгги ўн йилликларда икки уруш машаққатларини, жуда кўп фожиаларни, шу жумладан Сонгми фожиасини бошидан кечирган биз вьетнамликларга тинчлик керак. Мен Совет давлатининг тинчлик сиёсатини астойдил қўллаб-қувватлайман. Сонгми, Хатинь, Орадур, Лидице такрорланишига йўл қўйиб бўлмайди, ядро асримизда урушга йўл қўйиб бўлмайди.

Владас БУРБУЛИС,
ТАСС мухбири.
Сонгми — Хошимин

● СПОРТ ● — ● *Мусобақа арафасида*

БЎШ КЕЛМАЙМИЗ

Енгил атлетика Андижон областида ривожланган, кўпчилик ёқтирадиган спорт турларидан ҳисобланади. Чунончи, Светлана Улмасова, Замира Зайцева каби довруқли югурувчиларнинг издошлари кўпайиб бормоқда. Умуман область спорт базаларида енгил атлетика билан шуғулланиш учун етарли шарт-шароитлар бўлишига эътибор қилинмоқда. Андижонлик ёшлар ўрта масофага, айниқса, олисга югуришни ёқтирадилар. Областда марафончилар сафи кенгайиб бораётгани ҳам шундан.

Қатор йиллардан бери марафонча югуриш ва спортча юриш бўйича анъанавий равишда ўтказиб келинаётган республика мусобақасига тайёргарлик ва унда муваффақиятли қатнашиш эса бу борада алоҳида аҳамият касб этмоқда. Андижонликлар «Совет Ўзбекистони» газетаси совриңи учун ўтказилаётган ана шу мусобақада мунтазам иштирок этиб келишяпти. Улар ўтган йили совриндорлик баҳсида 112 очко тўплаб, тўртинчи бўлишган эди. Бу ютуққа И. Ананская 10 километрга спортча юриш бўйича фахрли ўринни эгаллаш билан муносиб улуш қўшган бўлса, 30 километрга югуриш бўйича маррада биринчи бўлган Ирина Матросова командадошлари мавқеини янада мустаҳкамлашга ҳаракат қилди. Олис масофага марафонча югурган В. Андреев ғолиблик супасининг учинчи поғонасига кўтарилган эди.

— Яйпанда ўтказиладиган мусобақага ҳам пухта ҳозирлик кўрмоқдамиз, — дейди енгил атлетика бўйича область командасининг катта тренери В. Артамонов, — яқинда газета совриңи учун курашда шайлик босқичи тарзида ўтказилган мусобақада қатнашдик. Андижон пахтачилик институтининг спорт майдонида марафончиларимиз кўрикдан ўтдилар. Бунда область олий спорт маҳорати мактабининг врачи Р. Губайдулин биринчи ўринни олди. У ҳозир марафон масофа—42 километрга ва 195 километрга югуришга шай бўлиб турибди. Андижон ва Жалолқудуқ районларидаги болалар спорт мактабларининг тренерлари Ш. Халилов билан Б. Мўминов ҳам олис масофага югуриш ҳаддисини олишган...

Бундан ташқари 20 километрга югурувчилар орасида Андижон районидан Паҳлавон Эргашев, андижонлик Т. Мамажонов билан Ф. Бабич, спорт интернат-мактаби талабаси Н. Карпушевлар ҳам ўзларини кўрсатадилар, деган умиддамиз. Советободлик И. Колесникова билан Д. Умарова 5 километрга спортча юришга ҳозирлик кўришди. Г. Ҳусниддинов, Ж. Зокирова ва О. Солдатова каби ёшларимиз ҳам совриндорлик баҳсида қатнашиб, область терма командаси муваффақиятига ҳисса қўшишни кўзлашмоқда. Бир сўз билан айтганда область марафончилари, Яйпан баҳсларида ҳам бўш келмай, кучлилар сафидан ўрин олишга ҳаракат қилишади.

А. ҚУРОНБОЕВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

✦ **БУВАЙДА районн. Калинин номли колхознинг Бачкир қишлоғида яшовчи Ғойиб ака Тўйчиевларнинг оилавий ансамбли репертуари кун сайин бойиб бормоқда. Улар томонидан ижро этилаётган қўшиқ ва рақслар, халқ лапарлари дала меҳнаткашларининг олқишига сазовор бўлаётир.**

Суратда: ансамбль қатнашчилари.

Т. Ҳамроқулов фотоси.

КИТОБ ЖАВОНИНГИЗГА

«Ўзбекистон» нашриётида чоп этилган янги китоблар:

М. Тўлаганова. Меҳнат коллективи ва янги кишини тарбиялаш. 32 бет. Баҳоси 6 тийин.

Китобчада меҳнат коллективларида интернационал тарбияни йўлга қўйиш проблемалари хусусида фикр юритилган. Унда иттифоқдош республикалар ўртасидаги қардошларча муносабатлар ҳар тарафлама ёритилади.

Ш. Каримов. Тежамкорлик — коммунистик фазилат. 40 бет. Баҳоси 6 тийин.

Рисолада халқ хўжалигининг турли соҳаларида мавжуд ресурслардан тежаб-тергаб фойдаланиш, яъни тежамкорлик омили ҳақида сўз боради.

Э. Чориев, М. Ҳайдаров. Ижтимоий фойдали меҳнат — тарбия воситаси. 24 бет. Баҳоси 6 тийин.

Китобчада ўқувчи ва ёшларни ижтимоий фойдали меҳнат жараёнида ғоявий-сиёсий тарбиялаш, ўқишни ишлаб чиқариш таълими билан боғлаб олиб боришнинг тарбиявий аҳамияти, умумий таълим мактабларини ислоҳ қилишни жадал амалга оширишда илғор коллективларнинг роли ва ёрдами ҳақида гап боради.

Қ. Абдураҳмонов. Малакали ишчилар тайёрлашни такомиллаштириш. 40 бет. Баҳоси 6 тийин.

Китобчада ишчи кадрлар тайёрлашнинг асосий йўналишлари кўрсатилган ва фан-техника тараққиёти шароитида инсон омили ролининг ортиб бориши, меҳнат мазмунининг ўзгариши ҳақида фикр юритилади.

Ш. Саримсоқова. Халқ фаровонлиги — олий мақсад. 30 бет. Баҳоси 6 тийин.

КПСС XXVII съезди халқ фаровонлигини янада ошириш борасида аниқ режалар белгилаб берди. Рисола бу борада қилинган ишлар ва бажарилиши керак бўлган вазифалар билан таништиради.

Э. Норматов, Қ. Низомов. Инсон омили ва меҳнат маданияти. 32 бет. Баҳоси 6 тийин.

Китобчада инсон омили ва меҳнат маданияти тўғрисида фикр юритилиб, уларнинг мазмуни ва моҳияти очиб берилади, меҳнат маданиятини шакллантириш йўллари баён этилади.

А. Абдураҳмонов. Поэзияда меҳнат кишиси образи. 32 бет. Баҳоси 6 тийин.

Рисола меҳнатнинг қаҳрамонлик характери, меҳнат кишиси ва эстетик идеал, шунингдек поэзияда меҳнат ва техника тараққиёти тасвири билан таништиради.

Б. Зиямуҳамедов. Экология ва унинг муаммолари. 24 бет. Баҳоси 4 тийин.

Ҳозирги вақтда табиий муҳитни муҳофаза қилиш масаласига катта аҳамият берилмоқда. Шу муносабат билан китобчада жамият билан табиат, инсон билан атроф-муҳит, инсон билан инсон ўртасидаги муносабатларга оид проблемалар, уларнинг моҳияти, бу проблемаларни келтириб чиқарган социал факторлар ҳамда экология фани хусусида сўз юритилади.

● *Текинхўрларга шафқат йўқ!*

КАРТОШКА ТАЪМИ

Тошкентдаги 3-мева-сабзавот комбинатига уя қурган жиноятчилар тўдасининг қинғир ишлари хусусида

Шундай одамлар бўладики, наф чиқишини сезса, худди парвона сингари ўзини ёнаётган оловга ҳам ургудек куйга тушади. Оқибатини ўйламайди. Кўзи ўнгидан ҳозирги кўрадиган фойдаси, жарақ-жарақ пуллар-у, тилла тақинчоқлар, машина-ю данғиллама ҳовли-жойлар ўта беради, ўта беради, ўшаларга интилиб, энтикиб-ҳансираб, елиб-югура беради... Қарабсизки, қайси бир куни навбатдаги қадамни қўйиш учун кўтарган оёғи остида тубсиз, қоронғу жарлик пайдо бўлади-да, кўтарган оёғини тортишга, аллақачон учиб кетган тоза изига қайтаришга уринади. Лекин вақт ўтган, ҳалоллик ва эгрилик, поклик ва виждонсизлик ўртасидаги мувозанат бузилган, энди тубсиз жар домига умбалоқ ошмасликдан бошқа илож йўқ.

Аҳмаджон Содиқов билан ҳам шундай бўлди. Бугун у мувозанат қайси аснода, ҳаётининг қайси лаҳзасида бузилган ва эгри йўлга қачон қандай қадам қўйганини ҳатто эслай олмайди ҳам. Тупа-тузук ишларди, топар-тутари ҳам ўзига яраша эди. Катта-кичик давраларда баобрў эди.

Картошка таъми уни тубсиз жарга қулатди.

У Тошкентдаги 3-мева-сабзавот комбинатида директор, айтгани айтган бўлди-ю, дил тўрида қачонлардир дарз кўрган мувозанат бузилиши кучайди. Ҳар бир ишдан наф кўзлайдиган бўлди. Кун сайин нафси ҳакалак отиб, энди обдон етилиб пишган хушхўр картошкани эмас, тонна-тонна маҳсулотни... йўғ-е, ўнлаб, юзлаб тонна картошка олган, сақлаган, сотгани ҳақидаги сохта қоғозларга ўраб узатилган минг-минг сўмни нафс ўпқонидан ўтказиб юбора бошлади. У атрофига ўзи каби пул деса, томдан ташлайдиган нафс бандаларини тўплади.

Бутун бир шаҳар халқи таъминоти учун мева-сабзавот сақлайдиган йирик бир комбинатда ўғрилар уяси таркиб топди. Улар социалистик мулкни талон-торож қилиш, ўғирлаш билан шуғулланардилар. «Қовушган» ўғрилар тўдасида маҳсулот сақлаш цехларининг мудирлари А. Аҳмедов, З. Муқаддамов, Э. Мадалиева, М. Абдураҳимов, М. Турғунов, Ю. Клушин, Д. Муборакжонов, товароведлардан Ж. Мирпўлатов, Х. Бобохонов, крахмал цехи мудири А. Умархўжаев, омборчи М. Отахўжаевлар бор эди.

Бу жиноят фақат шу комбинат доираси билан чекланарди, дейиш нотўғри бўлур эди. Гап шундаки, улар ўзларининг қинғир ишларини амалга ошириш учун Тошкент ва Наманган областларининг кўпгина районларида кўплаб «ҳамнафаслар» топишди.

Хўш, катта бир коллективда, бутун-бутун районларда уюшган бу ўғирлик қандай қилиб шунча узоқ давом этиб келди?

Картошка таъми бу ишга аралашиб қолган ҳаммани, — колхоз ёки совхоз раҳбарими, омборчими, шофермими — ўз домига оларди. Бу мўмай, жарақ-жарақ пуллар эди. Шунинг учун кўп вақтгача қозон ёпиғлик қолди, катта ҳажмдаги жиноий ишлар давом этаверди.

Шу ўринда бир воқеани келтириб ўтиш кифоя. У картошка етиштириш ва тайёрлашдаги ўғирлик, порахўрлик, қўшиб ёзишларнинг бутун механизмини очиб ташлайди.

— Бир куни, — дейди цех бошлиғи А. Аҳмедов, — Содиқов совхоздан бир одам келади, илтимосини ўрнига қўй, деб буюрди.

Ўшанда Оҳангарон районидаги Жуков номли совхоздан бригада бошлиғи Ўктам Азимов цех бошлиғи Аҳмедовга учрашди.

— Мени Содиқов юборди, — деди у маъноли қилиб.

Аҳмедов бригадирга ундан 50 тонна картошка қабул қилганлиги ҳақида иккита квитанция ёзиб берди. Килограммига 16 тийиндан баҳо қўйиб қўйди. Ўктамгина бригадир эса цех бошлиғига енг учида саккиз минг сўм пул узатди.

— Пул саккиз минг эмас, саккиз ярим минг эди, — дейди бугун Азимов.

Ким билсин, балки шунчадир. Яъни, совхоздан уни «фойдали» ишга жўнатишаётганда қўлига шунча пул беришгандир. Беш юзи йўл-йўлакай бригадирнинг чўнтакларига тўкилиб қолган бўлса ажабмас. Мушук ҳам бекорга офтобга чиқмайди-ку?...

Шундай қилиб, картошка «топширилди», квитанция ёзилди. Ҳатто уни 3-комбинатга ташиб келган шофёрлар, машиналар кўрсатилди. Эндиликда эса, шофёрлардан А. Мустафоев, Я. Кондратьев, Э. Онорқулов ва бошқалар совхоздан комбинатга картошка ташиб келтирмаганликлари ҳақида гувоҳлик бериб туришибди. Аҳвол шунчаликки, совхоздан картошка «олиб келган» қилиб кўрсатилган 62-31 ТШС номерли машина бу совхозда умуман бўлмаган.

Картошка етиштириш ва тайёрлаш билан боғлиқ биргина қаллобликнинг ибтидоси билан интиҳоси шундай. Ўтган йиллар давомида ўнлаб бундай товарсиз операциялар амалга оширилган эди. Ўғрилар тўдаси билан алоқа боғлаган, «картошка етиштириб, эл дастурхонига тўккан» «паҳлавон» деҳқонлар орасида Тошкент областининг Оҳангарон районидаги ўша Жуков номли совхоздан С. Раҳимов, К. Мирзаев сингари бригадирлар, Паркент районидаги «Бўстон» совхози директорининг ўринбосари Ҳожиев, Оҳангарон районидаги Будённий номли совхоз бригадирлари Х. Алматов, У. Абдуллаев, шу совхоз шофери Қорабоев, Оржоникидзе районидаги Оржоникидзе номли совхоз бош бухгалтери Н. Шимбоев, Паркент районидаги «Коммуна» совхозининг бригадири В. Ким... бор эди. Ёзаверсак, бу рўйхатнинг адоғи йўқ.

Товарсиз операцияларнинг жараёни шундай эдики, колхоз ёки совхоз вакиллари комбинат раҳбарлари билан боғланишарди, уларга гўёки топширган картошкалари қабул қилиб олингани ҳақида квитанциялар ёзиб бериларди. Бунинг эвазига «топширган» ҳар килограмм картошкалари учун хўжалик вакиллари омбордаги нафси ўпқонларга 17—18 тийиндан ҳисоблаб пора узатишарди. Хўжалик вакиллари ҳам қуруқ қолишмасди, албатта. Уларнинг бир сафардаги «ҳиссаси» қанчалигини Азимов билан Аҳмедов муомаласида кўрдик.

Хизмат вазифасини суиистеъмол қилиш давлатга минглаб тонна картошка топширилгани ҳақидаги ҳавойи рақамларни шу тариқа юзага келтирарди. Бу сохта, товарсиз квитанциялар статистика органларига топширилар, кўзбўямачилик йўли билан план бажарилаверарди. Қарабсизки, «омилкор» деҳқонлар ҳам қарсак остида қолишяпти, ҳам чўнтаклари қаппайяпти. Ҳам бўри тўқ, ҳам қўйлар омон.

Фақат сабзавот магазинларининг қуруқ пештахталари ёнида бир дақиқа тўхтаб ўтувчи одамларга ёмон.

Шундай қилиб, товарсиз операциялар кўлами кенгайиб борди. Шуни айтиш кифояки, цех бошлиқлари А. Аҳмедов, Отахўжаев, Муқаддамов, Мадалиева, Клушинлар бир йилнинг ўзида, октябрь—ноябрь ойларида оҳангаронлик «донгдор» бригадир Ўктам Азимовга ундан оз эмас-кўп эмас, 331 тоннадан кўпроқ картошка қабул қилганликлари тўғрисида ҳужжат тўғрилаб беришган. Бунинг учун бригадир уларга 73 минг сўм пора узатган.

Биргина хўжаликнинг биргина бригадаси билан «муомала» ҳажми шунча. Ёзаверсак, бундай хўжаликлар ҳам, бундай бригадирлар ҳам оз эмас.

Кўриб турибсизки, Содиқов ва унинг гумашталари товарсиз операциялар уммонига ҳам боши, ҳам оёғи билан шўнғиб кетяпти, комбинат билан хўжаликлар орасида кейинчалик аҳоли дастурхонига қўйиш учун сархил картошкалар эмас, қаллоблик муомаласи авжида. Наҳотки, эгри қўллар тўдаси бу «фаровонлик» йиллари интиҳосиз деб ўйласа?

Бу саволга жавоб беришдан олдин яна бошқа ҳолатларни ҳам кўздан кечириб чиқишга тўғри келади. Чунки, бу ҳолатларни ойдинлаштирмай туриб, нафс бандаларининг «иш ҳажмини», ёки жиноят кўламини тўла тасаввур қилиш мумкин эмас.

Гап шундаки, Содиқов билан унинг гумашталари фақат хўжаликлар билан олди-бердида одамлар ризқини қирқишмасди. Шунинг ўзи улар учун кифоя эмасди.

...Машиналар комбинат дарвозасидан бирин-кетин ўтиб, оғир гувиллаганича катта йўлга чиқиб бормоқда. Шофёрлардан Орипов билан Қўчқоров ўз машиналарига ортилган картошка Куйбишев савдо идорасининг 6-магазинида сотиш учун мўлжалланганлигини билишади. Лекин улар Тошкентни ортда қолдириб, Ленинобод областига жўнашади. 2400 килограмм картошкани ўша ёқда пуллаб қайтишди. 6-магазинга эса картошка ўрнига 432 сўм пул билан нокладнойни топширишаётганида милиция ходимлари уларнинг ёнида пайдо бўлишди. Содиқов ва унинг гумашталари шу туфайли ўша куни 528 сўм нақдгинани йўқотди.

Цехлардан картошка ўғирлаб сотиш авж кўлами катта эди. А. Содиқовнинг паноҳида тонна-тонна картошкалар шаҳар магазинларига чиқарилмай, олис-яқин бозорларга жўнатиларди. Чунончи, 09—28 ТШМ КамАЗ-5320 автомашинасининг шофери Х. Турдиалиев икки ой ичида 22 минг 130 килограмм картошкани комбинатдан олиб чиқиб кетиб, Чуст районидаги Каркидон қишлоғида Э. Ҳаитов, Н. Ҳаитов, С. Эргашев ва бошқа кишиларга пуллади. У 11 минг 65 сўмлик савдо қилиб, бунинг 7 минг сўмини 3-цех бошлиғи Абдураҳимов билан товаровед Мирпўлатовга узатди. 4 минг 65 сўмни эса шофернинг ўзи гумдон қилди.

Хўш, Абдураҳимов билан Мирпўлатов ўз ўғирликларининг изини қандай йўқотишди? Ахир, улар пул чўнтакка тушди, иш битди дейдиган даражада содда эмаслар-ку?

Шофердан етти минг сўмни олгач, улар картошка Киров районидаги 12-магазин орқали сотилди, деб қоғоз тўғрилашди. Магазин мудири М. Комаренкога 3983 сўм 40 тийин бериб қутулишди. Сотувчига нима, чанг бўлмай, ортмай-тушмирмай савдо планини дўндиряпти-ку? Ҳам иш жойида, ҳам чўнтак тўла.

Комбинатдан чиқиб кетаётган бундай «юкли» машиналар ҳисоби йўқ. Лекин бўшаб қолган омборхоналарнинг ўрни қандай тўлдириляпти? Наҳотки, нафси наҳанглар ҳеч нимадан чўчишмаса? Изни йўқотишнинг бир йўли, юқорида кўрганингиздек, сабзавот магазинлари орқали ўтади. Бунинг иккинчи йўли ҳам бор. Уни ҳам А. Содиқов кашф қилган. Бу коптоқ ўйинига ўхшайди. Бунда қоғозда бор, таги йўқ картошкани гоҳ у-гоҳ бу цехга оширишади. Аниғи, картошка эмас, яна сохта ҳужжатлар қўлдан қўлга ўтади. Буни ҳам бекорга қилишмайди. Қарангки, товарсиз операциялар йўли билан мўмай пул ўмариш камлик қилганидек, Содиқов ва унинг гумашталари «изини йўқотиш» операциясидан ҳам наф кўзлашса! Бу қанақаси, дейсизми? Ҳамма нарсани пулга чақадиганлар даврасида бунинг йўли топилди.

Айтайлик, Клушин Турғуновга ўз цехи ҳисобидан 40 тонна-ю 20 килограмм картошка берган бўлади. Албатта, цехдан цехга картошка эмас, қўлдан-қўлга сохта ҳужжат ва унга илашиб... 12 минг 700 сўмдан кўпроқ пул ўтади.

Март кунларининг бирида цех бошлиғи Ҳамдамов ўзидан-ўзи... 30 тонна картошка ўғирлаб, қўшни цех бошлиғи Маннопова 5 мингга сотди. Чунки, Маннопов ўз цехидаги етишмовчилик ўрнини қоплашнинг бошқа йўлини топа олмаганди.

«Изни йўқотиш» операциясининг яна бир йўналиши бор. Энди гап крахмал тайёрлаш цехининг мудири А. Умархўжаевга бориб тақалади. Товарсиз операциялар, ўғирлаб сотишлар оқибатида бўш омборлар «тўла эканлигини» тасдиқлаш занжирида унинг ўрни алоҳида. У бошқа цех бошлиқлари сингари хўжаликлар билан боғланмасди, шофёрлар ўмарилган картошкани пуллаб келишгунча юрак ўйноғи бўлиб юрмасди. Ишни хизмат кабинетидан чиқмай ўрнига қўйиб адо этар ва, албатта, қуруқ қолмасди.

Умархўжаев цех бошлиқларидан қайта ишлаш учун картошкани, йўғ-е, квитанцияларни қабул қилиб оларди. Чириётган картошкаларни крахмалга айлантириш учун қабул қилганлиги ҳақида цех бошлиқларига товарсиз накладной тўғрилаб берарди. Бу операция жараёнида у оладиган ҳақ ғоят аниқ эди; ҳар килограмми учун... 2 тийингача пора оларди. Камми? Шошилманг. «Крахмал ишлаб чиқариш» учун у цех бошлиқларидан 364 тонна «картошка» қабул қилиб олган. Бунинг эвазига олган пораси... 5 минг 600 сўмдан ортиб кетди.

Хўш, Умархўжаев ўзининг қинғир ишлари изини қандай йўқотарди?

— Чирий бошлаган картошкадан крахмал чиқиши тахминан 5,6 процентни ташкил этади, гоҳи-гоҳида 8 процентга етади, — дейди А. Содиқов. — Лекин Умархўжаев крахмал чиқишини 1,4—1,5 процентдан оширмасди. Баъзи-баъзида 1,9 процентга кўтариб қўярди.

Бу ўринда изоҳнинг ҳожати йўқ.

Энди Содиқовнинг пора олиш «тартиби»ни қараб чиқайлик. Унинг бу борадаги кашфи ҳадсиз-ҳудудсиз. У товарсиз операцияга «оқ фотиҳа» берганлиги учун ҳам, хўжалик вакилларини қабул қилганлиги учун ҳам, ўғирликларни хаспўшлагани учун ҳам пора оларди. Пачакилашмасди, пачкалаб оларди. Фақат 3-цех мудири Абдураҳимов билан товаровед Мирпўлатовдан бир «операция» учун 21,5 минг сўм нақд олган. 10-цех мудири М. Турғунов эса нақд пул ёнига «Сони» магнитофони, тилла браслетли соат қўшиб узатган. Қисқаси, у ой сайин олиб турадиган пора аниқ эди. 1984 йил ноябрида ўзи ўтказган бир кенгашдан кейин Содиқов цех мудирларини алоҳида олиб қолган.

— Харажатларим кўпайиб кетяпти, — деган у даврадагиларга. — Ҳар бирингиз ҳар ойда минг сўмдан бериб турасиз.

Цех бошлиқлари бу гапни қонун, деб қабул қилишди. Шу тариқа ой сайин унга мўмай-мўмай пора узатиб туришди.

Бугина эмас. У бошқаларнинг ўмарганидан ҳам «ҳисса» олишни канда қилмасди. Ўзи бу ҳақда шундай дейди:

— Умарқулов товарсиз операциялари учун 70 минг олган. Шундан менга 20 минг «ҳисса» берган. Ой сайин бериб турганларини қўшсак, Умарқуловдан 32 минг олганман.

Буларни Содиқов осонгина эътироф этмайди. Олдиндан айтиб қўя қолайлик: Содиқов эгри йўллар билан жамғарган 180 минг сўм ва бошқа қимматбаҳо буюмлар мусодара қилинди. Тергов чоғида у не куйларга солмади ўзини! Гоҳ ўзини тавбасига таянган қилиб кўрсатди, гоҳ кўрмаганман, билмаганман, деб туриб олди. Охири вафот этиб кетган отасининг руҳидан мадад кутди:

— Бу пуллар, қимматбаҳо буюмлар отамдан мерос қолган, — деб туриб олди.

Ўз кирдикорларига йигирма йиллар бурун ҳаётдан кўз юмган отани аралаштиришдек шаккоклик бўладими?!

Бу орада у терговчиларга ҳам туҳмат қилишга уриниб кўрди: «Мажбуран тан олдиришди, ҳаммаси бўлмаган гаплар. Мен халқ депутатиман, коммунистман». Қизиқ, чўнтагига минг-минглаб нақд пул кирим бўлиб турганида у депутат, коммунист эканини, ўзига бутун бир шаҳар аҳолисини, касалхоналарни, болалар уйларини маҳсулот билан таъмин этишдек масъул вазифани бажариши учун катта ишонч билдирилганини нега ўйламади? Қилмишлари учун жавоб беришга келганда эса булар унинг ёдига тушиб қолди.

Умуман, картошка ва бошқа сабзавот маҳсулотлари билан товарсиз операциялар ва ўғирликлар давлатга 971 минг сўм моддий зиён етказди. Содиқов, Отахўжаев, Аҳмедов ва бошқалардан 312 минг сўмдан зиёд пул ва бошқа моддий бойликлар мусодара қилинди. Тошкент ва Наманган область халқ судлари ўнлаб жиноятчиларнинг иши юзасидан ҳукм чиқарди.

Тошкент суди Содиқов ва унинг гумашталарининг жиноий ишини кўриб чиқиш жараёнида кўпгина қизиқ-қизиқ ҳангомалар ҳам рўй берди. Бироқ ошна-оғайнигарчилик, таниш-билишчилик, пул билан иш битириб, не-не жиноятларни босди-босди қилиб кетиш даври ўтиб кетган эди.

Чунончи, судга таъсир кўрсатишга уринишлар бўлди. Тергов жараёнида Содиқов ва бошқалар ўзлари содир этган жиноятлари ҳақида гапириб бера бошлашди. Худди шу ҳолат кимларгадир ёқмади-да, жиноятчиларга «ўйлаб кўриш» учун муддат бериш йўлини излаб қолишди. Бунинг иложини топишди ҳам, материаллар қўшимча терговга юборилди.

Ўзбекистон ССР Олий суди Республика прокуратурасининг протестини қараб чиқиб, жиноий иш материалларини судга янгидан қараб чиқиш учун жўнатди.

Ниҳоят, суд ҳукми эълон қилинди. Содиқов ва унинг гумашталари қилмишларига яраша жазо олдилар. Унинг ўзи 13 йил муддатга озодликдан маҳрум этилди. Ҳақ жойига қарор топди.

Ж. САЪДУЛЛАЕВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг
ТИЛ ВА АДАБИЁТ ИНСТИТУТИ
қуйидаги мутахассисликлар бўйича
1988 йил учун
АСПИРАНТУРАГА
ҚАБУЛ
ЭЪЛОН ҚИЛАДИ
Совет кўпмиллатли адабиёти (2 —кундузги ўқиш);
фольклористика (сиртқи);
рус тили (кундузги ва сиртқи).
ҲУЖЖАТЛАР 1 МАЙГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.
Ҳужжатлар юбориш учун адрес: 700170, Тошкент шаҳри, Мўминов кўчаси, 9-уй.

●

ДИҚҚАТ!
«Союзмедмонтажналадка» ихтисослашган бошқармасининг
ЯНГИ ТАШКИЛ ЭТИЛГАН
Тошкент хўжалик ҳисобидаги участкаси
Ўзбекистон ССР ва Ўрта Осиё республикаларидаги даволаш-профилактика, санаторий-курорт муассасалари ва илмий-тадқиқот институтларида мавжуд бўлган чет эл ва Ватанимизда ишлаб чиқарилган медицина аппаратураларини монтаж қилиш, созлаш ва ремонт қилиш ишларини
АМАЛГА ОШИРАДИ
Буюртмаларни қуйидаги адресга йўллашни сўраймиз: 700077, Тошкент шаҳри, Луначарский шоссеси, Владимир переулоги, 2-уй. Справкалар учун телефонлар: 67-67-83, 67-64-32.

●

ТАШКИЛОТЛАР ВА КОРХОНАЛАРНИНГ РАҲБАРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!
«Узсельспецмонтаж» республика қурилиш-монтаж ишлаб чиқариш бирлашмаси
ТУГАТИЛДИ
Барча даъволар 1988 йилнинг 1 апрелигача қуйидаги адресда қабул қилинади: Тошкент шаҳри, Энгельс кўчаси, 100-уй.

●

ҚОРХОНАЛАРНИНГ РАҲБАРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!
«Ташстройматериали» ишлаб чиқариш бирлашмаси
МАЪЛУМ ҚИЛАДИ
Тошкентдаги 1-ғишт заводи бошқармаси
1988 йил 10 апрелдан бошлаб
ТУГАТИЛАДИ
Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой мобайнида қуйидаги адресда қабул қилинади: Тошкент области, Оржоникидзе райони, Яланғоч посёлкаси.
Тошкентдаги 2-ғишт заводи бошқармаси.

Ўзбекистон ССР Ўрмон хўжалиги министрлиги
ТОШКЕНТ ЎРМОН ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИ
болаларнинг ёғочдан қурилган эртак майдончаларини тайёрлаб бериш учун
БУЮРТМАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ
Иш баҳоси 1988 йил учун келишилган нархлар асосида белгиланади.
Справка учун адрес: Тошкент области. Наримонов шаҳри, Охунбобоев кўчаси, 15-уй. Телефон: 90-35-55.

●

Театр

НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 16/III да Замонавий хореография кечаси, 17/III да Хива ордени.

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 16/III да Аршин мол олон, 17/III да Ёшликда берган кўнгил.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Тупроқшунослик ва агрохимия институти коллективи қишлоқ хўжалик фанлари доктори, профессор Т. С. Зокировга онаси

Кароматхон ЗОКИРОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

● *Тингланг, томоша қилинг*

16 МАРТ, ЧОРШАНБА

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МТ-I. 7.00 — «120 минут». 9.05 — «Шерлок Холмс ва доктор Ватсоннинг саргузаштлари. XX аср бошланади». Бадиий фильм, 1 ва 2-сериялар. 11.35 ва 16.00 — Янгиликлар. 16.15 — Қайта қуриш прожектори. 16.25 — Ҳужжатли фильмлар. 17.05 — Салом, музика! 17.50 — Фан: назария, тажриба, практика. 18.20 — Фидойи шахслар. 19.05 — Дунё воқеалари. 19.25 — Мультфильм. 19.35 — Объектив шарҳи. Фильм-спектакль. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Табиат билан ҳамжиҳатликда. 22.35 — Футбол. Кубок эгалари кубоги. 1/4 финал. «Динамо» (Мн) — «Мехелен» (Бельгия). Танаффусда — Дунё воқеалари. 00.25 — Сан-Ремодаги итальян қўшиқлари фестивалида.

МТ-II. 15.15 — «Виждон». Бадиий фильм, 3-серия. 18.30 — Янгиликлар. 18.40 — Ҳужжатли фильм. 19.00 — Замондошларимиз музикалари. 20.00 — Ҳамма учун ва ҳар бир киши учун. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — Москва — Манчестер телекўприги. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Чет эл фильмлари экрани. «Кралевога борадиган поезд». 23.35 — Янгиликлар.

УзТВ-I. 7.00 — «Ассалому алайкум». 16.45 — Юлдузча. 18.00 — Ўқитувчи экрани. 18.30 — Мультфильм. 19.00 — Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан. 19.30 — Ахборот. 19.45 — Ижод саҳифалари. Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий. 20.30 — Ахборот. 20.50 — Тожикистон ССР халқ артисти Жўрабек Набиев куйлайди. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Уйланиш». Бадиий фильм.

УзТВ-II. 19.35 — Ҳужжатли фильм. 20.30 — Совет Армияси жангчилари учун. Душанба. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Хотирот». Аркадий Райкин.

РАДИО

Биринчи программа: 8.30 — Бизга мактуб йўллабсиз. 9.30 — Қўшиқлардан қўшиқларга 9.45 — Партиявий иш: шакл ва услубларнинг янгиланиши. 10.15 — Хўжалик ҳисоби: тажриба, муаммолар, ечимлар. 10.40 — Қармоқ. 11.15 — Юность. 12.10 — Узбекистан индустриальний. 12.30 — Ёш ижрочилар концерти. 12.50 — Шеърият лаҳзалари. 13.00—Узбекистон чорвадори. 13.30 — Р. Паулс қўшиқлари. 14.00— Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.30 — Ёзувчилар — болаларга. 15.50 — КПСС XXVII съезди ва совет жамияти сиёсий системасининг ривожланиши. 16.00 — Қизил! Сариқ! Яшил! 18.15 — Қишлоқ ҳаёти. 18.30 — Музикали ленинномa. 19.20 — Аланга. 19.40 — Инсон ҳақида гамхўрлик. Нималар қилинди? 20.15 — Талабаларга биноан концерт. 21.10 — Она табиатни эъзозлайлик. 21.30 — Қишлоқ меҳнаткашлари учун концерт. 22.45 — Музикали ҳаёт янгиликлари.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР
Издается на узбекском языке

Редакция адреси: 700083, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.
Хатлар ва оммавий ишлар бўлими телефонлари — 33-21-43, 32-53-16, 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06.